

Кір БУЛИЧОВ

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ АЛІСИ

Фантастична повість

1

Народилася Аліса 17 листопада. Це день вдалий для такої події. Могло бути значно гірше. Я, наприклад, знаю одного чоловіка, який народився 1 січня, так ніхто спеціально його дня народження не святкує, бо Новий рік свято загальне. Кепсько доводиться й тим, хто народився влітку. Всі друзі або на канікулах або у роз'їздах. Алісі на це нарікати не доводиться.

Десь за тиждень до Алісиного дня народження я, прийшовши додому із зоопарку, задумався: що їй подарувати? Це завжди проблема. У мене, скажімо, назбиралося вдома вісім однакових галстуків, шість балерин, зроблених із коріння й шишок, три надувних підводних човни, чотирнадцять атомних запальничок, купа хохломських дерев'яних ложок і безліч інших непотрібних речей, які одержуєш у день народження і обережно ховаєш: синю чашку — до п'яти вже подарованих сьогодні синіх чашок, попільничку у вигляді корабля зоряних мандрівників — до трьох таких самих попільничок.

Я сидів і пригадував, що Аліса просила в мене у вересні. Щось просила. Щось їй було потрібне.

Тоді я ще подумав: "От добре, подарую їй на день народження". І забув.

Аж тут подзвонив відеофон.

Я ввімкнув його. На екрані з'явилася страшна пика мого давнього друга, космічного археолога Громозеки з планети Чумароз. Громозека в два рази більший за звичайного чоловіка, у нього десять щупалець, восьмеро очей, панцир на грудях і три добрих, безтямних серця.

— Професоре, — почав він, — не треба плакати від радості, побачивши мене. Я через десять хвилин буду у тебе в домі й притисну тебе до своїх грудей.

— Громозеко! — тільки й устиг я сказати, як екран вимкнувся і мій друг Громозека пропав. — Алісо! — крикнув я. — Громозека приїхав!

Аліса готувала уроки в сусідній кімнаті. Вона залюбки відірвалася від своїх справ і прибігла до мене в кабінет. За нею пришвендяв бродячий кущик. Ми привезли їх з останньої подорожі. Кущик був пещений і вимагав, щоб його поливали тільки компотом. І через те в домі залишалися солодкі калюжі і наш робот-домробітник цілісінькими днями бурчав, витираючи підлогу за примхливою рослиною.

— Я його пам'ятаю, — сказала Аліса. — Ми Громозеку зустрічали на Місяці торік. Що він копає?

— Якусь мертву планету, — відповів я. — Вони знайшли там руїни міст. Про це я читав у газеті.

Громозека веде неспокійне бродяче життя. Взагалі-то жителі планети Чумароз люблять сидіти вдома. Але немає правил без винятку.

Громозека за своє життя облітав більше планет, ніж тисяча його співвітчизників, укупі взятих.

— Алісо, — спитав я, — що тобі подарувати на день народження?

Аліса поплескала кущик по листочках і відповіла задумливо:

— Це, тату, питання серйозне. Треба подумати. Ти тільки нічого без моєї ради не роби. А то принесеш непотрібний подарунок. Аж тут вхідні двері розчинилися — і підлога затремтіла під вагою гостя. Громозека вкотився в кабінет, роззявив свою широченну пащу, всіяну акулячими зубами, і закричав з порога:

— Ось і я, мої неоціненні друзі! Просто з космодрому — до вас.

Я стомився і збираюся поспати. Постели мені, професоре, на підлозі свій улюблений килим і розбуди через двадцять годин.

Тут він побачив Алісу й заревів ще голосніше:

— Дівчинко! Донько мого друга! Як ти виросла! Скільки тобі років?

— Через тиждень буде десять, — відповіла Аліса. — Другий десяток піде.

— Ми саме зараз думали, що їй подарувати на день народження, — додав я.

— І придумали?

— Ні ще.

— Соромно! — вигукнув Громозека, сідаючи на підлогу і розкидаючи довкола свої щупальця, щоб вони відпочили. — Якби в мене була така мила донька, я влаштував би їй день народження щотижня і дарував би їй по планеті.

— Авжеж, — згодився я. — Особливо коли врахувати, що рік у нас на Чумарозі довший за вісімнадцять земних років, а тиждень тягнеться чотири земних місяці.

— І завжди ти, професоре, зіпсуєш настрій! — образився Громозека.
— У тебе не знайдеться валер'янки? Тільки нерозбавленої. Мене мучить спрага.

Валер'янки не знайшлося, послали по неї в аптеку робота-домробітника.

— Ну, розповідай, — мовив я, — що ти поробляєш, де копаєш, що знайшов.

— Не можу сказати, — відповів Громозека. — Присягаю Галактикою, це страшенна таємниця. А можливо, й сенсація.

— Не хочеш говорити — не треба, — сказав я. — Тільки я не знав раніше, що в археологів бувають таємниці.

— Ой, — зойкнув Громозека і пустив жовтий дим із ніздрів, — я скривдив свого найкращого друга! Ти на мене розгнівався! Все. Я піду і, можливо, заподію собі смерть. Мене запідозрили в утаюванні!

Вісім важких, димучих сльозин викотилося з восьми очей мого вразливого друга.

— Не засмучуйтесь, — мовила тоді Аліса. — Тато не хотів вас скривдити. Я його знаю.

— Я сам себе скривдив, — сказав Громозека. — Де валер'янка? Чому цих роботів ніколи не можна послати у справі? Адже він стоїть і патякає з іншими роботами-домробітниками. Про погоду або про футбол. І геть забув, що я знемагаю від спраги.

— Може, вам принести чаю? — спитала Аліса.

— Ні, — злякано замахав щупальцями Громозека, — це для мене чистої води отрута!

Тут, на щастя, з'явився робот із великою сулією валер'янки. Громозека налив валер'янки у склянку, одним духом випив її, і з вух у нього пішла біла пара.

— Отепер краще. Тепер я зможу відкрити тобі, професоре, дуже важливу таємницю. І нехай мені буде гірше.

— Тоді не треба відкривати, — заперечив я. — Не хочу, щоб тобі було гірше.

— Але ж ніхто, крім мене, не знає, що це таємниця, — промовив Громозека.

— Ви надто дивний археолог, — озвалась Аліса. — То, виходить, ніякої таємниці нема?

— Є таємниця, — відповів Громозека. — Справжнісінька таємниця, але не в тому значенні, в якому ви її розумієте.

— Громозеко, — сказав я, — ми нічого не розуміємо.

— Нічого не розуміємо, — підтвердила Аліса.

Громозека, щоб не гаяти часу марно, допив валер'янку просто із сулії, зітхнув так, що вікна затремтіли, і розповів нам ось що.

Археологічна експедиція, в якій працює Громозека, прилетіла на мертву планету Колеїду.

Колись на Колеїді жили люди, але чомусь років сто тому всі вони померли. І навіть усі звірі на планеті подохли. І комахи, і птахи, і риби. Жоднісінької живої душі. Тільки руїни, вітер свище, дощ іде. Навіть подекуди ще стоять на вулицях машини і пам'ятники великим людям.

— У них була війна? — спитала Аліса. — І вони одне одного перебили?

— Звідкіля в тебе такі думки? — здивувався Громозека.

— Ми з історії середні віки проходимо, — відповіла Аліса.

— Ні, не було там війни, — мовив Громозека. — Якби була така страшна війна, то й через сто років залишилися б сліди.

— Але, можливо, в них були які-небудь отруйні гази? — спитав я. — Або атомна бомба? А потім почалася ланцюгова реакція?

— Ти розумний чоловік, — відповів Громозека, — але говориш дурниці. Невже ми, досвідчені археологи, майстри своєї справи, на чолі зі мною, який дивиться крізь землю і бачить, як пробирається дощовий черв'як, неville ми не здогадалися б?

Громозека похитав своєю головою і так страшно блиснув очима, що я мигцем глянув на Алісу — чи не злякалася вона часом мого найдобрішого друга?

Та Аліса не злякалася Громозеки. Вона думала.

— І от у нас є одна підозра, — сказав Громозека. — Тільки вона — таємниця.

— На них напали, — спробувала вгадати Аліса.

— Хто?

— Як — хто? Космічні пірати. Я їх бачила.

— Ні-се-ніт-ни-ця, — відповів Громозека і зареготав, тремтячи всіма щупальцями, і розбив вазу з квітами, що стояла на підвіконні.

Я вдавав, що не помітив, і Аліса вдала, що не помітила. Ми знали: Громозека дуже засмутиться, коли дізнається, що накоїв.

— Космічні пірати не можуть знищити цілої планети. І, крім того, космічних піратів більше нема.

— То що ж занапастило Колеїду?

— От я для цього й приїхав, — відповів Громозека.

Ми з Алісою мовчали і більше ні про що не запитували. Громозека теж замовк. Він чекав, коли ми питатимемо. І йому дуже хотілося довго не здаватись, а потім здатися.

Отак ми й мовчали хвилини зо дві. Нарешті Громозека на нас зовсім образився.

— Я бачу, — озвався він, — що вам нецікаво.

— Ні, чому ж, — відповів я, — вельми цікаво. Тільки ти не хочеш говорити, і ми через те мовчимо.

— Чому я не хочу говорити? — вигукнув Громозека. — Хто це сказав?

— Ти сказав.

— Я? Не може бути!

Тоді я вирішив подразнити мого друга, якого аж розпирало від бажання все нам розповісти.

— Ти, Громозеко, збирався поспати годин двадцять. Лягай на ки лим у їдальні. Тільки стола в куток відсунь. Алісо, йди робити уроки.

— Ах, так... — сказав Громозека. — Отакі, виходить, у мене друзі?

Ти до них поспішаєш через усю Галактику, щоб повідомити цікаву новину, а вони відразу тебе укладають спати. Їм зі мною нудно. Їм зі мною нецікаво. Ну й будь ласка. Тільки покажи, де в тебе ванна, я хочу помити щупальця.

Аліса дивилася на мене благально. Їй так кортіло спитати Громозеку!

Але той уже протупцяв у ванну, чіпляючись щупальцями за меблі і стіни.

— Ну навіщо ти, тату, так із ним повівся? — прошепотіла Аліса, коли Громозека пішов. — Адже він хотів розповісти.

— Нехай не кривляється, — мовив я. — Якби ми почали просити, він би ще години зо дві нас мучив. А тепер сам розкаже. Можемо побитись об заклад.

— Нумо, — згодилась Аліса. — На що поб'ємося об заклад? Я кажу, що Громозека образився і ні про що нам не розповість.

— А я кажу, що він дуже образився, але саме тому скоро все нам розповість.

— На морозиво.

— На морозиво.

Так ми заклалися. І не встигли розчепити рук, як у коридорі задвигтіли стіни. Громозека йшов назад.

Він був мокрий, вода стікала з його панцира, і щупальця залишали нерівні мокрі смуги на підлозі. Позаду йшов робот-домробітник із ганчіркою й підтирав за гостем підлогу.

— Послухай, професоре, — звернувся Громозека, — де в тебе дитяче мило?

— Мило? — здивувався я. — Мило на полиці. Хіба там нема?

— Є, — засміявся Громозека. — Я прийшов спеціально з тебе покепкувати. Адже ти думав, що я поспішаю, аби відкрити тобі таємницю. І, напевно, сказав своїй доньці: ось іде бовдур Громозека, якому так кортить поділитися з нами таємницею, що він забув витерти щупальця. Чи не так?

Я стенив плечима.

Та Аліса відразу ж мене виказала.

— Ми навіть побились об заклад, — похвалилася вона, — Я сказала, що ви не прийдете.

— Ну от, — Громозека знову сів на підлогу і розіслав, як пелюстки, довкола свої мокрі щупальця, — тепер я задоволений: ви хотіли з мене поглузувати, а я поглузував із вас. Ми поквиталися. І тому слухайте, мої друзі. Ви пам'ятаєте про епідемію космічної чуми?

Звісно, ми пам'ятали про цю епідемію. Певніше, я пам'ятав, а Аліса читала про неї. Років п'ятнадцять тому на Землю повернулася експедиція із вісімнадцятого сектора Галактики. Як і заведено було в ті часи, далека експедиція причалила не до самої Землі, а до бази на Плутоні, для того щоб пройти карантин. Це й врятувало нашу планету. Двоє членів екіпажу були хворі на невідому хворобу. Їх відправили в ізолятор. Проте, незважаючи на всі ліки, їм ставало гірше й гірше. Наступного дня занедужала решта членів екіпажу, а ще через два дні — всі, хто був на базі.

На Землі було оголошено тривогу, і спеціальний медичний корабель полинув до Плутона. Кілька днів підряд тривала боротьба за життя космонавтів і співробітників бази. І закінчилася поразкою лікарів. Їм не тільки не вдалося вилікувати тих, хто захворів, а й вони самі, незважаючи на всі заходи, теж занедужали.

От тоді цю хворобу й назвали космічною чумою.

Було запроваджено карантин, і патрульні кораблі крейсували довкола Плутона, щоб хто-небудь випадково туди не залетів. Тим часом найкращі лікарі Землі та інших планет намагалися розгадати таємницю хвороби. Здавалося, що проти неї нема ніякого засобу і нічим її не зупинити. Не допомагали ні ліки, ні товсті стіни ізоляторів. І аж через три місяці ціною величезних жертв і зусиль кількох тисяч учених знайшли причину хвороби й дізналися, як її здолати.

Виявилося, що впоратися з чумою було так важко тому, що її переносили віруси, які мали дві дивовижні властивості: по-перше, вони вмели маскуватися під своїх нешкідливих співбратів і виявити їх у крові було зовсім неможливо, а по-друге, всі разом вони були розумною істотою. Кожен вірус сам по собі не міг думати й обирати рішення, але, коли їх збиралося до купи кілька мільярдів, утворювався дивний, злий

розум. І варто було лікарям наблизитися до розгадки чуми, як розум відразу ж наказував усім вірусам змінити форму, придумував протиотрути проти ліків, знаходив нові шляхи вбивати людей.

Коли вчені здогадалися, в чому річ, вони спробували налагодити з вірусним розумом зв'язок. Але той не захотів розмовляти з людьми. Або не зміг — усі думки його, вся його винахідливість були спрямовані тільки на руйнування, нічого творити він не вмів.

Згодом, коли космічну чуму було вже подолано, вдалося знайти в архівах інших планет згадки про ці віруси.

Виявилось, що Сонячна система — не перше місце, куди проникла ця чума. На рахунку у вірусів були знищені планети й цілі системи планет. І коли не вдавалося знайти способу прогнати чуму, віруси не заспокоювалися доти, аж доки знищували все живе на планеті. Вигубивши людей і тварин, віруси або знімалися, як рій бджіл, і летіли в космічний простір, де чатували на який-небудь корабель чи планету, щоб напасти на них, або залишалися на місці і впадали в сплячку.

Космічні археологи з експедиції Громозеки й вирішили, що, очевидно, планета Колеїда загинула від космічної чуми. Жителі її не знайшли способу впоратися з епідемією.

І ось, для того щоб переконатися в цьому напевно, Громозека прилетів до нас на Землю. На Землі є Інститут часу. Його співробітники можуть подорожувати в минуле. І Громозека вирішив попросити в інституті, щоб до нього в експедицію прислали машину часу і хто-небудь злітав у минуле Колеїди й подивився, чи не від космічної чуми загинули всі її жителі.

Наступного дня Громозека зранку пішов в Інститут часу. Пропадав він там до обіду, й Аліса, яка вже знала все про його справи, прийшовши зі школи, сиділа і чекала повернення археолога. Їм було дуже цікаво дізнатися, чим усе скінчиться.

Ми побачили Громозеку у вікно. Задрижало скло, і наш дім легенько затрясся. Громозека йшов посеред вулиці, ричав якусь пісню і ніс такий великий букет квітів, що зачіпався ним за будинки обабіч вулиці. Перехожі, побачивши наше дороге чудовисько, притискалися до стін і трохи лякалися, бо ніколи раніше не бачили букета квітів на п'ять метрів у діаметрі, з-під якого висовувалися довгі товсті щупальця з кігтями на кінцях. Громозека кожному перехожому давав по квітці.

— Ей! — крикнув мій друг, зупиняючись у нас під вікнами.

— Здрастуй, Громозеко! — вигукнула Аліса, розчиняючи вікно. — У тебе добрі новини?

— Все розповім, мої дорогі! — відповів Громозека і дав квітку дідусеві, який від здивування сів просто на тротуар. — Але поки що прийміть цей скромний букетик. Я його передам вам частинами, а то мені з ним не зайти до під'їзду.

І Громозека простяг щупальця з першою порцією квітів.

Через п'ять хвилин уся кімната була завалена квітами, і я навіть втратив Алісу з виду. Нарешті останній оберемок квітів опинився в кімнаті. Я спитав:

— Алісо, де ти?

Аліса відгукнулася з кухні:

— Я збираю всі каструлі, чашки, миски, тарілки і вази, щоб поналивати в них води і поставити квіти.

— Не забудь про ванну, — нагадав я. — Наповни її водою. В ній поміститься великий букет.

Після цього я, розгрібаючи квіткове море, поплив до дверей, щоб відчинити їх і впустити Громозеку.

Побачивши, що коїться в квартирі, Громозека був дуже вдоволений.

— Я гадаю, — мовив він, допомагаючи нам розставляти квіти по каструлях, вазах, мисках, слоїках, тарілках і чашках, ставити їх у ванну й кухонну раковину, — я гадаю, що досі вам ніхто не приносив такого розкішного букета.

— Ніхто, — згодився я.

— Отже, я ваш найкращий друг, — зрадив Громозека. — А в домі знову нема ні краплі валер'янки.

Сказавши так, Громозека влігся на підлозі, на килимі пелюсток і розповів, що йому вдалося зробити за день.

— Спочатку я прийшов в Інститут часу. В Інституті часу мені вельми зраділи. По-перше, тому, що до них приїхав сам Громозека, славетний археолог...

Тут Аліса перебила нашого гостя й запитала:

— А звідкіля вони про тебе, Громозеко, знають?

— Про мене всі знають, — відповів Громозека. — Не перебивай старших. Коли мене побачили у дверях, то всі від радості помліли.

— Це від страху, — поправила Громозеку Аліса. — Дехто, що тебе раніше не бачив, може злякатися.

— Нісенітниці! — сказав Громозека. — У нас на планеті мене вважають за красеня.

Тут він розсміявся, і пелюстки квітів злетіли в повітря.

— Не думай, що я такий наївний, Алісо, — озвався він, відсміявшись. — Я знаю, коли мене бояться, а коли раді мене бачити. І через те я завжди спершу стукаю в двері й питаю: "Тут маленьких дітей і жінок із слабкими нервами нема?" Якщо мені відповідають, що нема, тоді я заходжу й кажу, що я — славетний археолог Громозека з Чумароза. Тепер ти задоволена?

— Задоволена, — відповіла Аліса. Вона сиділа, схрестивши ноги, на згорнутому клубком щупальці Громозеки. — Говори далі. Отже, поперше, вони зраділи, що до них приїхав сам Громозека. А по-друге, чому?

— По-друге, — мовив Громозека, — тому, що вони лише вчора закінчили випробування нової машини часу. Якщо раніше всі машини могли працювати тільки з приміщення інституту, то нову машину можна перевезти на інше місце. Вона живиться від атомних батарей. Вони саме збиралися везти машину на Чудне озеро.

— Куди? — здивувався я.

— Громозека хотів сказати — на Чудське озеро, авжеж? — перепитала Аліса. — Громозека має право не знати деяких подій у нашій історії.

— Я так і сказав — Чудське озеро, — заявив Громозека. — А хто не так почув, у того, виходить, хворі вуха... Вони хотіли дивитися, як Александр Македонський переміг там песців-рицарів.

— Слушно, — втрутилась Аліса. — Вони хотіли подивитись, як Олександр Невський переміг там псів-рицарів.

— Ох, — зітхнув Громозека, — вічно мене перебивають! Та коли я дізнався, що вони все одно готують машину часу для поїздки, я їм сказав: "Що таке одне озеро, коли у вашому розпорядженні буде ціла планета? А на озеро ви завжди встигнете з'їздити, бо кожному школяреві відомо, що Олександр Невський все одно переміг усіх рицарів. А от що сталося з планетою Колеїда, не знаю навіть я, великий археолог Громозека. Хоч, найпевніше, вона загинула від космічної чуми".

— І вони згодилися? — спитала Аліса.

— Не відразу, — признався Громозека. — Спочатку вони говорили, що машина ще не перевірена і в таких важких умовах, як космос, вона може відмовити, і станеться аварія. Потім, коли я сказав, що на Колеїді умови ніяк не гірші, аніж на Чудному озері, вони відповіли, що атомні батареї та інша апаратура такі важкі, що треба десять кораблів, аби їх перевезти на Колеїду. Але саме тут я вже збагнув, що вони от-от погодяться. Адже їм теж кортить випробувати свою машину часу на чужій планеті. І я заявив їм, що ми можемо пустити в хід головну електростанцію на Колеїді і, крім того, у нас в експедиції є дуже потужний атомний реактор і навіть гравітаційні двигуни. А якщо їм треба послати разом із машиною цілу групу випробувачів, ми їх усіх приймемо, нагодуємо та ще й через день возитимемо на екскурсії. От вони й погодилися. Ну як, молодчина я?

— Ти молодчина, Громозеко, — похвалив я.

— А тепер я спатиму, бо завтра почнемо вантаження. Навіть без атомних батарей нам знадобиться для перевезення машини три кораблі. А ці кораблі ще треба дістати.

По цих словах Громозека притулив товсту, м'яку, схожу на невелику повітряну кулю голову до стіни і заснув.

4

Всенький наступний день Громозека гасав по Москві, літав у Прагу, здзвонювався з Місяцем, діставав кораблі, домовлявся про вантаження і аж увечері прийшов додому. Цього разу без квітів, але не сам.

З ним прийшло двоє часовиків. Так у нас називають працівників Інституту часу. Один часовик був молодий, цибатий, дуже худий і, можливо, тому не дуже веселий. У нього була темна кучерява чуприна, наче в папуаса, і Громозека, дивуючись, які бувають на світі ніжні створіння, весь час намагався підтримати часовика кігтем. Другий часовик був невисоким кремезним літнім чоловіком із маленькими гострими сірими очима. Він трохи заїкався і був одягнений за останньою модою.

— Петров, — відрекомендувався він. — М-михайло Петров. Я керую проектом. А Річард опікуватиметься безпосередньо нашою машиною..

— Атож, атож, — мовив я. Ім'я цього славетного фізика, який відкрив тимчасові зміни в надтекучій плазмі, а згодом очолив Інститут часу, було мені ще й як відоме. — Дуже радий, що ви прийшли до нас у гості.

— А у вас якесь свято? — спитав Петров. — Д-день народження? Даруйте, ми не знали, а то принесли б подарунок.

— Ні, це не свято, — відповів я. — Це наш приятель Громозека вчора приніс нам букет квітів. А оскільки Громозека все робить трохи перебільшено, то він просто обібрав цілісіньку квіткову оранжерею.

— Сідайте, — запропонував Громозека. — Зараз вип'ємо валер'янки й поговоримо.

Він дістав із глибокої сумки, що росте у всіх чумарозців на животі, сулію з валер'янкою і безліч усіляких смакот і напоїв.

— Отже, — сказав він, усідаючись на килим і огортаючи всіх нас щупальцями, наче боявся, що ми порозбігаємося, — ми дістали кораблі, одержали згоду Академії наук на ваше відрядження в космос і невдовзі вирушимо випробовувати машину. Ви раді?

— Спасибі, — мовив ґречно Петров. — Ми вдячні вам за запрошення.

— Бач, — сказав Громозека ображено, звертаючись до мене, — насправді він не радий. І знаєш чому? Тому що йому хотілося побувати на Чудному озері.

— На Чудському, — поправила Громозеку Аліса.

Громозека ніби й не чув.

— Йому хотілося побувати на Чудському озері, бо він знає, чого чекати від цього озера. Хоч скільки туди їзди, все одно рицарям не здолати Олександра... Невського. А от на Колеїді невідомо, чим усе закінчиться. А раптом їх винищила зовсім не космічна чума, а щось інше?

— Якщо ви хочете дорікнути нам у боягузтві, — образився Річард, — то ваші зауваження влучили не за адресою. Ви просто не уявляєте, з яким ризиком пов'язана робота в часі. Ви не знаєте, що наші люди пробували допомогти Джордано Бруно і врятувати його від вогнища, що

вони проникали в лави армії хрестоносців і в фашистські табори. Чи знаєте ви, що їм доводиться повністю перевтілюватись у людей іншого часу, ділити з ними всі їхні небезпеки і біди.

— Не горячкуй, Річарде, — мовив Петров. — Хіба т-ти не бачиш, що Громозека тебе зумисне дражнить? От ти й попався на гачок.

— Я нікого не дражнив! — обурився Громозека. — Я дуже прямий і наївний археолог.

Громозека казав неправду. Насправді він не позбавлений єхидства, і він боявся, що часовики через що-небудь відмовляться від польоту до археологів і тоді всі його мрії підуть прахом.

— Не турбуйтеся, Громозеко, — озвався раптом Петров, який був дуже проникливим чоловіком, — якщо Інститут часу обіцяв вам, що експериментальна модель машини часу випробовуватиметься у вашій експедиції, то так і буде.

— От і чудово! — відповів Громозека. — Я не мав сумніву. Інакше не став би знайомити вас із моїми найкращими друзями — професором Селезньовим та його відважною донькою Алісою, про яку ви мало знаєте, але скоро дізнаєтесь більше.

— А чому вони скоро дізнаються більше? — спитав я.

— Тому що я придумав прекрасний подарунок до дня народження твоєї доньки, професоре, — відповів Громозека.

— Який?

— Я візьму її з собою на Колеїду.

— Коли? Зараз?

— Звичайно, зараз.

— Але ж їй до школи треба ходити.

— Я завтра ж сам піду до неї в школу і побалакаю з учителькою. Вона напевно її відпустить на кілька днів.

— Ой, — сказала Аліса, — велике спасибі! Тільки не треба ходити до школи.

— Чому?

— Тому що наша Олена дуже нервова і боїться павуків, мишей та інших чудовиськ.

— А я при чому? — спитав суворо Громозека.

— Ти ні при чому, — поквапилася відповісти Аліса. — Але вона може тебе трішечки злякатися.

Не так за себе, як за мене. Вона скаже, що боятиметься відпустити мене... тобто не з тобою, а з таким, як ти... тобто, ти тільки не ображайся, Громозеко...

— Усе зрозуміло, — промовив мій друг журливо. — Все зрозуміло. Ти, моя дівчинко, опинилася в руках у жорстокої жінки. Ти побоюєшся, що вона може заподіяти мені, твоєму другові, зло.

— Ні, ти мене не так зрозумів...

— Я тебе чудово зрозумів. Професоре!

— Що? — спитав я і постарався стримати усмішку.

— Негайно забери свою дитину з цієї школи. Її там замучать. Якщо ти цього не зробиш, я завтра ж сам піду туди й Алісу врятую.

— Аліса сама кого завгодно врятує, — заперечив я. — Не бійся за неї. Ти мені краще скажи, на скільки днів ти збираєшся її з собою забрати?

— Днів на тридцять-сорок, — відповів Громозека.

— Ні, про це навіть не мрій.

— Тоді на двадцять вісім днів.

— Чому на двадцять вісім?

— Бо я з тобою торгуюсь і ти вже виторгував у мене два дні. Торгуйся далі.

Часовики розсміялися.

— Ніколи не гадав, що космічні археологи такі веселі люди, — озвався Річард.

— Та я не збираюся з тобою торгуватись, — відрубав я Громозеці. — Невже не ясно, що дитині треба ходити до школи?

— До такого монстра, як Олена, котра мучить мишей і павуків? Котра могла б на мене напасти, якби не Алісіна пересторога?

— Так, до такого монстра, до чарівної, доброї і чуйної жінки не в приклад тобі, товстошкірому егоїстові.

— П-постривайте, не сперечайтеся, — сказав тоді Петров. — Коли в Аліси починаються канікули?

— Через п'ять днів, — відповіла Аліса.

— Вони довгі?

— Тижневі.

— От і гаразд. Відпустіть, професоре, вашу доньку з нами на тижень. Напевно, ми все одно не встигнемо до канікул закінчити ван таження.

— Стійте! — образився Громозека. — Я ще не встиг як слід поторгуватися з професором. Відпусти доньку на двадцять шість днів.

— Ні.

— На двадцять два!

— Не відпущу!

— Ти жорстокий чоловік, Селезньов. Я шкодую, що подарував тобі вчора скромний букет квітів. Вісімнадцять днів, і ні хвилини менше.

— Але навіщо вам так багато часу?

— Два дні польоту туди. Два дні назад. І два тижні на місці.

— Добре, — сказав я. — Чотири дні на дорогу, п'ять днів на Колеїді й один день про всяк випадок. Разом десять днів. Я сам сходжу до школи і попрошу, щоб Алісі дозволили запізнитися на три дні з канікул. І більше про це ні слова.

— Гаразд, — згодився Громозека. — Але корабель може затриматися в дорозі. Раптом зустрінемо метеорний потік?

— Якщо зустрінете, то ви не винні.

— Алісо, — обернувся Громозека до моєї доньки, — ти все зрозуміла? Інструкції дістанеш у мене завтра. А тепер я вам, дорогі часовики, розкажу, як нам пощастило, що цей жорстокий професор погодився відпустити з нами свою чудову дочку. Послухайте у моєму викладі історію про те, як вона знайшла трьох капітанів і врятувала Галактику від космічних піратів.

І Громозека заходився розповідати часовикам, як ми літали на "Пегасі" по космічних звірів і як знайшли Другого капітана. Розповідь його була така далека від істини, що я навіть не став перебивати Громозеку, а тільки сказав Петрову й Річарду:

— Усе зменшуйте в десять разів. А ти, Алісо, йди вчити уроки, а то ще й справді повіриш Громозеці, які подвиги ти здійснила.

— Ну, скажімо, подвигів я не здійснювала, — відповіла Аліса, — але поводитися гідно. На добраніч, я пішла робити уроки. Зустрінемося в космосі.

Коли Громозека закінчив розповідь про Алісу, часовики почали обмірковувати свої справи, з'ясовувати, що знадобиться взяти додатково на Колеїду, і розійшлися вже за північ.

А коли ми вкладалися спати, я спитав Громозеку:

— Скажи мені, старий хитруне, чому ти так наполягав, щоб Аліса летіла з тобою на Колеїду?

— А, пусте, хочеться зробити дитині приємне, — відповів Громозека.

— Не вірю я тобі, але що вдієш...

— Я сам за нею пильнуватиму, — мовив Громозека, влаштовуючись якнайзручніше і згортаючись у велику блискучу кулю. — Жодна золота волосинка не впаде з її чудової голівки.

А ще через чотири дні кораблі з розібраною машиною часу на борту взяли курс на Колеїду. На першому кораблі разом із Громозекою летіла Аліса. А що сталося з нею на тій планеті, я дізнався тільки через два тижні, коли Аліса повернулася додому. Трапилося там ось що.

5

Кораблі опустилися на Колеїду рано-вранці. На той час, як було відкрито люки, черговий радист уже встиг розбудити всіх археологів, і вони, вдягаючись на бігу, поспішали до кораблів через витоптане роботами й копальними машинами курне поле.

— Я вийду останнім, — сказав Громозека часовикам і Алісі. — Ви гості, а я скромний археолог.

Вони вже знають, що ми привезли машину часу, і тому будуть дуже раді нас бачити. Алісо, вдягнися тепліше, я обіцяв твоєму батькові, що ти не застудишся. Хоч, зрештою, це тобі не загрожує, бо застуду викликають мікроби, а мікробів на Колеїді нема.

— Чому нема? — спитала Аліса.

— А тому, що на Колеїді нічого нема. Ні людей, ні звірів, ні рослин, ні мух, ні мікробів. Космічна чума знищує все живе.

Першою з корабля вийшла Аліса.

В експедиції було тридцять п'ять археологів. І жодного з Землі. Тут були лінеанці, фіксіанці, вухані та інші вчені. Крім спільної професії, вони не мали нічого спільного. Серед тих, хто зустрічав, були археологи взагалі без ніг, на двох ногах, на трьох ногах, на восьми ногах, на щупальцях, на коліщатах, а один археолог міг похвалитися стома сорока чотирма ногами. Найменшенький археолог був заввишки як кошеня, а найбільший був наш друг Громозека. Усі археологи мали різну кількість рук, очей і навіть голів.

І всі голови були повернуті до люка корабля, і коли Аліса зупинилася біля люка й помахала своїм новим знайомим рукою, то вони замахали у відповідь руками й щупальцями і закричали їй "здрастуй" понад двадцятьма мовами.

Ще дужче археологи зраділи, побачивши часовиків, та коли в люк проліз веселий Громозека з туго набитим мішком листів і посилок, то археологи аж застрибали на radoщах, підхопили Громозеку на руки (щупальця й коліщатка) і понесли до різноколірних наметів табору. Дорогою одного з археологів, найменшого і наитендітнішого, навіть задавили, але, на щастя, не на смерть — Аліса встигла помітити його під ногами (щупальцями й коліщатками) археологів і витягти напівзадушеного назовні.

— Спасибі, дівчинко, — промовив археолог, згортаючись клубочком у Аліси на руках. — Можливо, я зможу віддячити тобі добром за добро. Мої друзі трішечки захопилися.

Археолог був ясно-зелений, пухнастий, він мав кирпате личко з одним бузковим оком.

— Я найвидатніший у Галактиці фахівець, — сказав він, — з розшифрування стародавніх мов. Жодна кібернетична машина зі мною не зрівняється. Якби вони мене зовсім затоптали, це була б велика втрата для науки взагалі і для нашої експедиції зокрема.

Навіть у такий важкий момент маленький археолог думав про справу, а не тільки про себе.

Аліса принесла потерпілого археолога, якого звали Рррр, у найпросторіший намет, де вже зібралася решта, і з допомогою Петрова розшукала лікаря експедиції — журливого, схожого на садову лійку на ніжках жителя планети Кроманьян. А коли лікар сказав, що хворому ніщо не загрожує, вона стала слухати, про що розмовляють археологи.

Виявилось, члени експедиції не сиділи склавши руки, поки їхній начальник літав на Землю по машину часу. Вони розкопали невелике місто повністю, з усіма його будинками, вулицями, сараями, фабриками, кінотеатрами й залізничною станцією.

І після обіду за спільним довгим столом, під час якого Громозека розповідав друзям про свої пригоди на Землі, археологи повели гостей оглядати розкопки.

Звичайно, за сто років, що минули від дня загибелі міста, вітри, дощі й сніги постаралися стерти його з лиця землі, і багато в чому їм це вдалося. Але кам'яні будинки все-таки залишилися стояти, хоч і без дахів та вікон; вивітрилися, проте не зовсім пропали бруківки, уздовж яких рядами стояли поламані, обчухрані високі пеньки дерев. Найкраще зберігся старовинний замок на пагорбі над містом. Йому вже було понад тисячу літ, але стіни, складені з могутніх кам'яних плит, стійко витримали напади вітру й дощу.

Археологи змастили розсохле дерево клейкими розчинами, поскладали на місце розкидане каміння й цеглу, обережно позчищали з вулиць грязюку й пил, що назбиралися за століття, і сонячної, ясної днини місто здавалося хоч і пошарпаним, старим, зате чистим і майже справжнім. Так ніби люди покинули його зовсім недавно.

Жителі міста були невисокі на зріст, нижчі від звичайних людей, але дуже на них схожі, і коли Аліса зайшла до одного з відновлених будинків, то виявилось, що й стіл у ньому, і ліжко, і стільці були зроблені наче саме для Аліси.

Біля станції стояв маленький поїзд. У паровоза була довга труба, а вагончики з великими круглими вікнами й вигнутими дахами скидалися на старовинні карети. Один з археологів, фахівець-реставратор, який і відновив паровоз та поїзд із купи іржавого брухту, довго не відпускав гостей зі станції — йому дуже хотілося, щоб вони оцінили, як старанно зроблено всі ручки, кнопки й рубильники в старовинній машині.

Потім гості оглянули музей, в якому археологи зібрали всі дрібні речі, знайдені в місті: картини, статуї, посуд, одяг, хатнє начиння, прикраси тощо. І видно було, як багато їм довелось потрудитися, щоб повернути ці речі до життя.

— Скажіть, — запитав Петров, коли гості закінчили оглядати музей, — вам удалося т-точно встановити, коли загинула планета Колеїда і чому вона загинула?

— Так, — відповів маленький археолог Рррр. — Я прочитав залишки газет і журналів і знайшов чимало документів. У всьому винувата епідемія. Епідемія почалася на Колеїді сто один рік, три місяці й двадцять днів тому. З того, як її описували перелякані жителі планети, вона дуже схожа на космічну чуму.

— А як чума попала на планету? Адже віруси її самі не можуть пролетіти крізь атмосферу. Отже, її хтось приніс. Може, метеорит?

— От цього нам дізнатися не пощастило. Все може бути, — сказав Рррр. — Відомо тільки, що перші публікації про дивну хворобу з'явилися в газетах саме три тисячі вісімдесятого року місцевої ери. Третього місяця і восьмого дня.

— І з'ясувати, як це сталося, доведеться нашим друзям часовикам, — закінчив за нього Громозека. — Для цього вони сюди й прилетіли. Тому, друзі, вважайте, що ми майже перемогли!

Громозека затряс щупальцями, роззявив величезну пащу, всі археологи закричали "ура!", а часовик Петров мовив тихо:

— Отож, що майже.

6

П'ять днів усі археологи, часовики і матроси з космічних кораблів установлювали машину часу та атомні батареї для її живлення. Нарешті серед поля виросла висока, як триповерховий будинок, споруда.

Часова камера займала в цій споруді тільки саму середину, решта були контрольні прилади, пульти керування, дублюючі блоки, кібернетичний мозок і допоміжні пристрої.

Всі роботи на розкопках зупинилися. Який сенс копирсатися в уламках, якщо є можливість подивитися на ці речі та на їхніх господарів наяву?

— Н-ну от, — сказав уранці на шостий день Петров, — монтаж машини закінчено. В камері може поміститися тільки одна людина. А оскільки модель машини дослідна і невідомо ще, чим усе закінчиться, в минуле піду я сам...

— Е ні, — заперечив Річард, розмахуючи довгими худими руками. — Ми ж із вами сперечаємося вже чотири дні, і я вас переконав, що йти треба мені.

— Чому? — спитала Аліса.

Вона вся була перемашена графітом і вкрита пилюкою. Дівчинка не встигала вмиватися і зачісуватися — така була заклопотана. Адже треба було і технікам допомогти, і на розкопках побувати, і злітати на розвідку з добросердим Рррр, який ні в чому Алісі відмовити не міг — це ж вона врятувала його від смерті.

— Та тому, Аліско, — відповів Річард, — що коли що-небудь станеться зі мною, то на моє місце може стати будь-хто із ста співробітників Інституту часу, а коли що-небудь станеться з академіком Петровим, його не замінить ніхто в Галактиці. Отож я міркую розумно. Та й узагалі, що може статися з нашою машиною?

— Тим паче, — сказав Петров, — повинна ж бути якась дисципліна. Я н-несу відповідальність і за машину, і за тебе, Річарде.

— Я б сам поїхав у минуле, — озвався Громозека, — але я ніяк не поміщуся в машині часу.

— Усе зрозуміло, — перебила його Аліса. — Полечу я.

Всі засміялися, і ніхто не став її слухати всерйоз. Аліса дуже образилася, мало не розревлася, і тоді, поки Петров із Річардом переконували один одного, кому їхати першим, Громозека обережно відтяг Алісу щупальцем убік і прошепотів:

— Слухай, дівчинко, я ж тебе запросив сюди не зовсім безкорисливо. Я гадаю, що тобі ще доведеться з'їздити в минуле. Не зараз, а пізніше. І тоді на твою долю випаде найскладніша робота. Яка — говорити ще рано. Але присягаю тобі всіма чудовиськими космо су, що у вирішальний момент командувати парадом будемо ми з тобою.

— Авжеж, — буркнула Аліса. — Ми тут уже шість днів, а після завтра відлітає вантажна ракета на Землю, і для мене в ній виділено місце.

— Ти мені не віриш? — здивувався Громозека і пустив жовтий дим із ніздрів. — Ти ставиш під сумнів чесне слово самого Громозеки? Тоді, виходить, я глибоко помилявся. Ти недостойна тієї честі, яку я для тебе приготував.

— Достойна, достойна, — відповіла мерщій Аліса. — Я мовчатиму.

Вони повернулися до часовиків.

— Отже, т-так, — мовив Петров, дивлячись просто у вічі Річарду, ніби гіпнотизуючи його. — Завтра вранці я лечу в минуле. Для початку ми заглянемо в той момент, коли епідемія вже бушувала на Колеїді. Політ буде короткий. Не більш як півгодини. Я нікуди не відхо дитиму від машини і повернуся, я-ак тільки що-небудь розвідаю. Як що все закінчиться щасливо, наступний політ у минуле буде довший. Ясно?

— Але ж, Михайле Петровичу... — почав було Річард.

— Усе. Краще перевір систему безпеки, як не хочеш, щоб твій начальник застряв посеред мандрівки.

— Головне, — сказав Рррр, який чув усю суперечку, — привезіть звідти свіжу газету. Або навіть кілька свіжих газет.

— Неодмінно, — пообіцяв Петров. — Що іще?

— А ще нам доведеться зайти в мою лабораторію, — сказав лікар, схожий на садову лійку, — і пройти гіпнотичний курс навчання тамтешньої мови. Це забере години зо дві. І вам може знадобитися.

Наступного ранку Аліса прокинулася від дзижчання, ніби величезна бджола літала над самісіньким наметом. Було холодно, вітер гойдав запону, і Громозека вовтузився на підстилці, посмикуючи щупальцями ввісні, наче щеня лапами.

— Алісо, — почувся тихий голос із-під запони. Нижній край її відігнувся, і в отворі блиснуло бузкове око Rrrr. — Хочеш подивитись, як випробовують машину часу?

— Ще б пак! — прошепотіла у відповідь Аліса. — Я зараз. Тільки вдягнуся.

— І тепліше, — озвався раптом Громозека, не розплющуючи очей.

Слух у нього був надзвичайний. Навіть увісні.

— Ти його розбудила? — спитав Rrrr.

— Ні, він спить. Просто він ніколи не перестає про мене турбуватися. Він слово дав моєму батькові.

Аліса вилізла з намету. На землі плямами лежав голубий іній.

Намети ще були застебнуті, лише над крайнім, у якому була кухня, підіймався димок. Табір спав.

Сонце тільки-тільки вибралося з-за схожих на густий гребінець із виламаними зубцями гір, тіні були довгі, і розкопане археологами містечко здавалося бузковим, як око Rrrr.

Аліса підбігла до машинної будівлі, з якої долинало низьке дзижчання.

— Я думаю, — тріскотів без угаву Prrrr, котрий біг позаду, як кошеня, — що часовики вирішили запустити машину без свідків. Щоб було якомога менше шуму. Вони дуже обережні і, я сказав би, дивні й скромні люди. Але я вважав своїм обов'язком розбудити тебе, Алісо, бо ти мій друг, а без друга я не маю морального права спостерігати, як найперша людина вирушить на сто років назад і дізнається, що ж ста лося з цією нещасною планетою... Обережніше!.. Якщо вони нас поба чать, вони можуть нас узагалі вигнати...

Та було пізно. Петров, одягнений у довгий халат, у високому капелюсі, як носили на Колеїді перукарі, виглянув із дверей машинної будівлі й побачив Алісу та Prrrr.

— А я думав, що ми нікого не розбудили, — сказав він весело. — Ну, якщо вже ви такі здогадливі, лізьте сюди — на вулиці холоднеча страшна. Громозека спить?

— Спить, — відповіла Аліса.

— От і добре. А то він улаштував би мені урочисте вирядження, з музикою і промовами. А ми всього-на-всього починаємо дослід. Ідїть сюди.

У внутрішньому приміщенні біля розчинених дверцят у кабїну часу стояв Рїчард і натискав по черзі на всі кнопки, а потїм дивився, що відповідають на це прилади на пульта керування.

— Все готове? — спитав Петров.

— Так. Можете йти. І все-таки востаннє прошу вас...

— І не п-проси, — відповїв Петров і насунув на лоба капюшон. — Навряд чи я буду схожим на справжнього перукаря, але я не збираюся відходити далеко від машини.

Річард випростався, побачив Алісу й маленького археолога.

— Доброго ранку, — привітався він. — Ви уже встали? — Він був так заклопотаний перевіркою машини, що навіть не дуже здивувався.

— До побачення, д-друзі, — мовив Петров. — На сніданок повернуся. Ото вже Громозека здивується!

Петров зайшов у кабіну, засунув за собою прозорі дверцята.

Річард відійшов до пульта керування. Він нічого не чіпав на ньому — тільки стежив за показаннями приладів. Всі кнопки знаходилися в кабіні. Їх натискав Петров.

Дзижчання раптом посилилося і враз затихло. Петров зник із кабіни. Замість нього утворився згусток туману. Потім і він пропав.

— От і все, — озвався Річард. — Здається, нормально.

Аліса помітила, як Річард схрестив пальці, і здивувалася, що вчені-часовики можуть бути такими ж забобонними, як прості школярі перед екзаменами.

— Коли він повернеться? — спитала Аліса.

Вона пишалася тим, що першою побачила, як часовик відлітає в минуле. Навіть Громозека проспав цей момент.

— Через годину. — відповів Річард.

У центральній рубці часової станції стояла тиша. Аліса дістала з кишені комбінезона гребінця, зачесалася сама і запропонувала зачесатися Річардові. Він вочевидь забув це зробити вранці.

— Скажіть, — запитав Рррр, — адже там, у минулому, нема другої часової камери? Академік Петров без камери там опинився?

— Звичайно, — згодився Річард і навіть трохи здивувався з того, які наївні запитання йому доводиться вислуховувати. — Коли ми працюємо з Інституту часу, то на другому, приймальному кінці теж установлюємо таку саму камеру. Тоді подорож туди й назад проста й надійна. А от у дослідних зразках і в цій переносній камері доводиться обходитись тільки однією установкою. За цей винахід академік Петров і одержав Нобелівську премію.

— Отже, він там зараз вийшов на голе поле? — здивувалась Аліса.

Вона уявила, що Петров стоїть на очах у всіх, такий беззахисний і самотній, і їй стало за нього страшно.

— Приблизно так і є, — відповів Річард. — Спасибі за гребінець.

— Будь ласка.

— Але він позначає точку, в яку прибув у минуле, і, коли повернеться, стане точнісінько в те саме місце. І запам'ятовувальний пристрій відразу дістане сигнал: мандрівник у часі вернувся і готовий до перельоту. І спрацює автоматика. Навіть моєї участі в цьому не знадобиться. Я так тут стою, про всяк випадок.

— А коли не він прийде на це місце? Якщо випадково корова туди зайде? — поцікавилась Аліса.

— Доречне запитання, — відповів Річард. — Якщо на це місце стане інша людина або тварина, то сюди надійде сигнал: "Об'єкт у полі дії камери не той, який полетів у минуле". І тоді установка просто-напросто не спрацює.

— Ну, а якщо його поранено, якщо він не зможе випростатися, а зможе тільки приповзти туди? — не здавалась Аліса.

— Не говори дурниць! — розсердився раптом Річард. — Все може статися. Через те я й хотів туди полетіти замість Михайла Петровича. А ти ставиш безглузді запитання.

Аліса замовкла. Запитання були не такі вже й безглузді. Вона підійшла ближче до камери і заходилася роздивлятися кнопки керування. Всередину вона заглядати не стала, бо в будь-яку мить міг з'явитися Петров, і тоді б вони зіткнулися.

Річард підійшов до неї. Він почував себе ніяково, через те що нагрубив дівчинці, і тому він почав пояснювати:

— Ось бачиш зелену кнопку справа? Коли Петров натиснув на неї, дверцята в камеру зачинилися. Потім він натиснув на другу, білу кнопку. Цим він увімкнув часове поле. Тоді ти його ще бачила. Нарешті він натиснув на червону кнопку. І опинився в минулому, в тій точці, яку ми вирахували заздалегідь і на яку налагоджено всю апаратуру.

— Отже, він сам не зможе вибирати, куди йому вирушити?

— Ні. Це складна робота. Налагоджується безліч приладів. Ми цілу ніч готували до цього нашу машину.

— І куди він зараз потрапив?

— Зараз Петров знаходиться сто один рік назад, у ті дні, коли епідемія вже почалася, але люди на Колеїді були ще живі.

Несподівано дзижчання знову посилилося.

— Увага! — попередив Річард.

Ще через три секунди в камері з'явилася хмарка туману і відразу ж перетворилася в Петрова.

Петров анітрохи не змінився. Він одкинув назад капюшон, відсунув двері в камеру і вийшов.

— Ну, от і все, — сказав він, як зубний лікар, котрий щойно поставив пломбу. — Ми приїхали.

— Ну й що? Що? — захвилювався Рррр, підбігаючи до ніг часовика і дивлячись на нього знизу вгору.

— Ще не знаю, — відповів Петров. — Я дуже поспішав. Не хотів, щоб ви хвилювалися. Тримайте ваші газети.

Він витяг із пазухи пачку газет та інших паперів і простяг їх археологові. Рррр схопив їх довгою волохатою ручкою і розгорнув одну з газет. Газета була більша за нього розміром, і тому маленький археолог цілком сховався за нею.

— Ходімо, — мовив Петров. — Річарде, вимикай живлення. Треба розповісти про все товаришам. Та й сніданок скоро. Напевно, вони вже прокидаються.

— От Громозека на вас розгнівається, — озвалась Аліса, — що ви його не покликали.

— Не роз-згнівається, — відповів Петров і скинув довгий халат.

Вони пішли до виходу зі станції. Попереду йшов Річард, за ним Петров, який тримав за руку Алісу, а останньою йшла розгорнута газета, що за нею ховався Рррр.

— От Громозека... — почала знову Аліса, яка ніяк не могла впоратися з гордістю від того, що вона бачила те, що Громозека проспав.

Та закінчити фрази вона не встигла. Біля входу на станцію часу на піску сидів Громозека, а поруч стояла решта археологів.

— Ну от, — сказав Річард, — а ми думали, що ви спите.

— Ніхто не спав, — буркнув ображено Громозека.

Із ніздрів у нього густо валив жовтий дим, і від нього сильно пахло валер'янкою.

— Ніхто не спав, — підтвердили й археологи.

— Ми не хотіли вам заважати. Ми горді люди. Не запросили — не треба.

— Даруйте, — вибачився Петров.

— Нічого, — усміхнувся Громозека. — Ми не дуже образилися. Ходімо в їдальню, і ви все нам розкажете. Гадаєте, нам легко було тут чекати на холоді?

— І хвилюватися, — докинув хтось.

І всі пішли в їдальню.

— Ну що ж, — мовив Петров, дивлячись на археологів, — чомусь, бачу, ніхто не збирається снідати. Давайте я тоді в кількох словах розповім, що бачив у минулому. А потім будемо їсти.

Археологи схвально закивали.

— Вийшов я з камери благополучно, — почав Петров. — Усе було розраховано цілком правильно. Точка розміщена на галявині, поряд із містом, метрів за триста від останнього будинку. Я позначив місце висадки і поквапився до міста. Там тільки-но займався ранок і всі ще спали. Певніше, не всі, але більшість людей. Я не встиг пройти і ста кроків, як побачив, що дорогою, яка веде до міста, поспішають кілька машин із синіми кругами.

— Це "швидка допомога", — пояснив Громозека. — Ми вже знаємо.

— Атож. "Швидка допомога". Я теж це знав і тому зрозумів, що наш розрахунок був точний. У місті епідемія. І я пішов до міста.

— Стривайте! — вигукнув раптом Рррр. — А у вас було щеплення?

— Звичайно, — відповів Петров. — Усі щеплення проти всіх відомих космічних хвороб. І, звісно, проти космічної чуми.

Громозека, наче згадавши про щось, дістав із кишені на круглому животі записник і нашкрябав у ньому кілька слів.

— Машини зупинилися б-біля лікарні, — розповідав далі Петров.

— Знаємо, — сказав археолог, схожий на бабку на довгих ніжках. — Ми її відкопали.

Петров зітхнув.

— Якщо хто-небудь іще перебиватиме академіка, — рикнув Громозека, — ми його виведемо звідси і зашнуруємо в наметі.

— Так і зробимо, — загули археологи.

— Я побачив, як із "швидкої допомоги" виносять на носилках хворих. Але я не став затримуватися там, бо знав, що Річард мене чекає і хвилюватиметься. Я пройшов до газетного кіоска. Кіоск був відчинений, проте нікого в ньому не було видно. Коли я заглянув усередину то побачив, що продавець лежить на підлозі.

"Вам погано?" — спитав я у нього.

"Здається, я теж захворів", — відповів продавець.

"А мені потрібні газети", — сказав я.

"Беріть що хочете, — мовив продавець. — Тільки покличте санітарів, бо у мене немає сили вибратися звідси".

Тоді я забрав усі газети, які зміг, і поспішив до госпіталю. Я сказав санітарам, що в газетному кіоску лежить хворий, але санітари тільки одмахнулися від мене. Вони, певно, стомилися до смерті. Я заглянув у вікно лікарні й побачив, що люди лежать там покотом. Не вистачає ліжок.

Тоді я повернувся назад до кіоска і витяг звідти продавця. Адже продавець такий маленький... ну, як Аліса... і нести його було зовсім не важко. Я поклав його біля входу в лікарню, але заходити всередину не став, бо на мене й так уже почали скося поглядати — я ж удвічі вищий за будь-кого із них.

Та зате я без упину фотографував усе, що бачив. Тому я гадаю, що наші фахівці зможуть із фотокарток усе впізнати. Крім того, я взяв із кіоска трохи різних грошей — адже вони все одно не знадобилися б

продавцеві, а нам, якщо ми знову вирушимо в минуле, вони будуть потрібні.

От і все. А тепер снідаймо.

— Хвилиночку, — озвався Громозека. — Перш ніж почнемо їсти, я прошу всіх без винятку археологів і гостей сходити в медпункт.

— Навіщо?

— Всім треба зробити щеплення проти космічної чуми. Всім без винятку.

Аліса не любила щеплень, але Громозека помітив, що вона квапиться в медпункт, і підійшов до неї.

— Слухай, доню, — голосно прошепотів він, — у мене до тебе особливе прохання. Тобі зроблять щеплення не тільки проти космічної чуми, а й проти решти можливих хвороб. Лікаря вже попереджено.

— Ой, навіщо, Громозеко! — сказала Аліса. — Я так погано переносю уколи.

— Пам'ятаєш, я казав тобі, що готую спеціальне завдання? Отож без уколів розмовляти нам нема про що.

Алісі довелося піти в медпункт, зробити уколи, проковтнути вісім таблеток і випити страх солоні краплі проти тремтячки Коса, дивовижної хвороби, на яку ще ніхто не занедужав, але всі лікарі вважають, що хто-небудь нею неодмінно захворіє.

Аліса мужньо витримала всі випробування, бо вірила Громозеці. Марно він не став би її просити.

Після всіх уколів і таблеток Алісі зробилося зле. Її морозило, боліла голова і нили зуби. Але лікар, схожий на садову лійку, сказав, що так і має бути і завтра нездужання мине. Алісі довелося лежати в наметі й нічого не робити, в той час як решта археологів допитували Петрова і роздивлялися фотографії.

9

Обід Алісі приніс вірний Rrrr. Йому важко було тягти тацю з тарілками, бо таця була більша за нього. Він прилаштував для обіду тачку.

— Їж, — сказав він, — а то схолоне.

— Не хочеться, Rrrr, — відповіла Аліса. — Я ще не зовсім одужала.

— Все-таки ти слабенька, — мовив докірливо Rrrr. — От я після уколу ходжу хоч би що.

— Так вам тільки один укол, а мені багато.

— Чому? — здивувався маленький археолог.

Виявляється, він не знав, що Аліса пройшла весь курс уколів, як космічний розвідник, що вирушає на недосліджену планету.

— Напевно, Громозека хвилюється за мене. Він же обіцяв татові піклуватися про мене.

— Авжеж, авжеж, — погодився Rrrr. — Врахуй, що мені тебе дуже жалко. Я б залюбки зробив ці уколи за тебе.

— Спасибі, — подякувала Аліса. — А що нового?

— Нового надто багато, — відповів маленький археолог. — І якщо ти з'їси тарілку супу, я тобі дещо розповім. А якщо ти з'їси і друге, я тобі розповім майже все.

— Тоді я з'їм компот, і ви розкажете мені найголовніше, — запропонувала Аліса.

Та маленький археолог тільки всміхнувся, підморгнув бузковим оком, і Алісі довелося починати з супу. А тим часом Рррр розповів ось що.

Найбільше археологам допомогли свіжі газети, що їх приніс із минулого академік Петров. Із газет удалося дізнатись, яким чином зловісний вірус космічної чуми проник на планету Колеїда. Виявилось, що за тиждень до цього на Колеїду повернувся перший космічний корабель, запущений із планети. Він мав кілька разів облетіти Колеїду і потім зробити коло біля супутника планети, маленького Місяця. Політ пройшов нормально, і тисячі колеїдян, що жили на Цій півкулі планети, прийшли на космодром зустріти своїх перших космонавтів. Увечері того самого дня космонавти мали виступати на великому мітингу на головній площі столиці Колеїди. Та вони не прийшли на мітинг, бо захворіли на загадкову хворобу. В газетах того Дня про це було розказано дуже коротко й туманно. А ще через день, коли захворіли родичі космонавтів і всі, хто їх зустрічав на космодромі, стало ясно, що на Колеїду з космосу проникла страшна інфекція. А ще через три дні хвороба поширилася по всій планеті.

— Як бачиш, Громозека з самісінького початку казав правду. Це, без сумніву, космічна чума, — мовив наприкінці своєї розповіді Рррр. — Наші фахівці уважно розглянули фотографії, які приніс Петров, і тепер у цьому нема ніякого сумніву.

— Як жаль! — пошкодувала Аліса. — І нічим не можна їм допомогти?

— Як же можна допомогти людям, що померли сто років тому? — здивувався маленький археолог. — Ну гаразд, ти допивай компот і спи. А я тебе завтра провідаю.

— Спасибі, — подякувала Аліса. — А що тепер робитимуть часовики?

— Часовики готуватимуть свою машину для інших польотів. Вони налагоджують її на той день, коли прилетіли космонавти. Вони хочуть остаточно переконатися в тому, що саме космічна чума потрапила на Колеїду. Треба якомога більше дізнатися про чуму, щоб вона не напала на яку-небудь іншу планету. І завтра Річард піде в минуле на тиждень далі.

Rrrr відкланявся і побіг, м'яко стукаючи по підлозі намету своїми пухнастими ніжками. Він так поспішав читати свої газети і журнали, що забув тачку.

Не встигли його дрібненькі кроки стихнути, як запона намету знову відкинулася і зайшов сам Громозека.

— Хто в тебе був? — спитав він. — Навіщо тобі тачка?

— Маленький Rrrr, — відповіла Аліса. Громозека ніс тацю з обідом.

— А ти звідкіля дістала компот? — запитав Громозека суворо.

Аліса допила компот і сказала:

— Rrrr приніс. І суп я теж уже їла.

— Ай-ай-ай! — зажурився Громозека. — А я випросив у кухаря для тебе найсмачніші шматки. Може, ти все-таки пообідаєш іще разок? За здоров'я твого дядечка Громозеки.

— Е ні, дякую.

— Алісо, тобі дуже потрібні калорії, — мовив Громозека.

— Не більше, аніж завжди.

— Більше, — наполягав Громозека. — Я прийшов поговорити з тобою серйозно, як учений з ученим. Ти як себе почуваєш?

— Уже краще.

— Набагато краще чи ненабагато краще?

— Набагато краще. Я навіть можу встати.

— Не треба вставати.

Громозека неуважно поставив тацю з обідом на підлогу, простяг двоє вільних щупальців до запони і застебнув її. Потім вилив собі в пащу тарілку супу і сказав:

— Не пропадати ж смачній їжі. Я тобі компот лишу.

— Спасибі.

— Алісо, — почав Громозека врочисто, — ти знаєш, що всі вважають мене дуже наївною і прямодушною істотою.

— Не всі, — заперечила Аліса.

— Ну, лихі люди скрізь є. Я й справді наївна і прямодушна істота. Але я вмю заглядати в майбутнє, а не тільки в минуле, як багато хто з наших друзів. Скажи, навіщо я тебе покликав у експедицію?

— Щоб зробити мені подарунок до дня народження, — відповіла Аліса, хоч уже чудово розуміла, що не тільки для цього.

— Слушно, — заревів Громозека. — Та не тільки для цього. Подарунок — це тобі. Подарунок — це прилетіти на планету. Подарунок — це подивитися на розкопки і познайомитися з моїми товаришами. Подарунок — це прогуляти три дні в школі... Тобто останнє це не подарунок, а маленький злочин. Але я не про те. Ти можеш, звичайно, сісти післязавтра на вантажну баржу і полетіти додому. І ми залишимося друзями. Та я не думаю, що ти так зробиш. Бо я знаю твого батька, знаю тебе, і гадаю, що ти захочеш мені допомогти.

— Звісно, захочу, — сказала Аліса.

— Я летів на Землю і багато думав, — вів далі Громозека. — Я міркував так: от є планета Колеїда, що загинула від космічної чуми. І от ми, археологи, через сто років прилетіли сюди й дивимося на череп'я, яке від неї лишилося. Дивимося, і все. Потім відвеземо це череп'я в музей і напишемо на ньому: "Загинула цивілізація".

— І тоді ви вирішили звернутися в Інститут часу.

— Звернутися я раніше вирішив. Звернутися — це ще нічого не дає. Ми тільки знатимемо, які черепки і де шукати. От і все. Щось треба було зробити, а що, я не міг догадатися. А потім я приїхав до вас у гості й сидів у вас і розмовляв із вами. А потім я пішов у Інститут часу й домовився, що вони дадуть нам свою машину. А потім я здогадався і тому накупив багато квітів і повернувся до вас додому. А про що я здогадався?

— Про що?

— Пригадай, Алісо, тебе не здивувало, коли ти вперше прийшла в їхнє місто, якого розміру там будиночки і ліжка та столи?

— Маленького.

— Не тільки маленького! Твого розміру. А згадай, що сказав Петров, коли розповідав нам, як він відносив у лікарню хворого продавця газет.

— Не пам'ятаю.

— Він сказав, що на нього всі дивилися з підозрою, бо він удвічі вищий за будь-якого з жителів міста. Який ми робимо з цього висновок?

Аліса промовчала. Вона не знала, який зробити висновок.

— Перший мій крок — дістати машину часу, — вів далі Громозека. — Другий крок — з'ясувати, чи насправді вони загинули від космічної чуми. Третій крок — умовити часовиків заглянути в той день, коли космічна чума проникла на планету Колеїда. А четвертий крок?

— Ну!

— Ага, ти вже здогадуєшся! Четвертий крок — послати туди Алісу. Якщо, звичайно, машина справна й особливої небезпеки для Аліси нема. А навіщо послати туди Алісу?

— Щоб я...

— Авжеж: щоб ти пробралася в те місце і в той час, коли космічна чума проникла на планету, і знайшла спосіб цю чуму убити в зародку. Що тоді виходить? Чуми нема, планета жива, й археологам тут робити нічого. Всі кричать "ура!", і цілий мільярд людей врятовано однією маленькою дівчинкою.

— Ой, як цікаво! — вигукнула Аліса.

— Тс-с-с! — Громозека затулив їй рота кінчиком щупальця. — Нас можуть почути раніше, ніж треба.

— А чому я? — спитала пошепки Аліса.

— А тому, що ти саме такого зросту, як жителі цієї планети. Тому, що ні Петрову, ні Річардові, ні тим паче мені не пробратися на космодром до корабля. А тебе ніхто не помітить. Ти така ж маленька, як вони самі.

— А чому таємниця?

— Ні, я бачу, ти все-таки не досить розумна. Уяви собі, що я кажу твоєму рідному батькові: "Послухай, професоре, я хочу послати твою доньку в далеке минуле незнайомої планети, щоб вона врятувала цю планету від жахливої хвороби". Що відповість твій батько?

Аліса подумала трішки й промовила:

— Взагалі-то в мене батько тямовитий, але боюся, що він сказав би: нізащо.

— Атож. Нізащо. Бо ти для нього досі ще маленька дівчинка, не тям, про яку треба турбуватися. Бо в твого батька є батьківський інстинкт. Ти знаєш, що це таке?

— Знаю. А в дідуся є дідусів інстинкт, а в мами — мамин. І всі оці інстинкти говорять їм про те, щоб я тепло вдягалася і не забувала взяти плаща, коли йде дощ.

— Чудово! — вигукнув Громозека. — Ми прекрасно одне одного розуміємо. Я тобі не хотів говорити про це раніше, бо ще не був упевнений, як працює машина і що знайдуть часовики в минулому. Але тепер усе виявилось саме так, як я розповідав.

— І я завтра полечу в минуле?

— Ні в якому разі! Це надто небезпечно. Завтра в минуле полетить Річард. Він повинен знайти шлях у той день, коли прилетів космічний корабель. Він усе розвідає. Потім туди ж злітає і Петров. Врахуй, вони ще ні про що не знають. І мені доведеться витратити багато годин, аби вмовити їх пристати на мій план. Вони не знають навіть, що можна спробувати вбити чуму в самісінькому зародку. Їм просто ніколи не доводилося змінювати минулого. У них навіть закон такий є: минулого міняти не можна. Але ж Колеїда — далека планета, і її минуле ніяк не впливає на минуле й сучасне інших планет. Отже, першою трудностю буде вмовити їх утрутитися в минуле Колеїди. А вже далі почнеться друга трудноість — це ти.

— Але вони можуть сказати, що самі підуть на космодром і самі очистять корабель від космічної чуми, — заперечила Аліса. — І все тоді загине.

— Ні, чому ж загине? Якщо вони самі це зроблять, це буде чудесно: мені не доведеться за тебе хвилюватися.

— Ну от, — образилась Аліса, — спочатку обіцяв, а тепер говорить, що буде чудесно, як без мене обійдуться!

Громозека засміявся так, що намет захитався.

— Побачимо, — сказав він. — Побачимо. Я радий, що ти не злякалася. Сьогодні перед вечерею ти підеш до лікаря і пройдеш гіпнотичний курс навчання мови Колеїди. Його попереджено. Та поки не настав час — нікому ні слова, навіть твоєму другові Рррр. І врахуй: як що ти поїдеш у минуле, з тобою вирушить і хтось із часовиків, який за тобою стежитиме і страхуватиме тебе. Отож не сподівайся, що діятимеш повністю сама. А зараз відпочивай.

Та коли Громозека вийшов із намету, відпочивати Аліса вже не могла. Вона зіскочила з ліжка й побігла дивитися, як готують машину часу до завтрашнього дня.

10

"Добре було б, — думала Аліса, підібравшись якнайближче до машини часу і розглядаючи пульт керування, — злітати в минуле. Навіть якщо мені скажуть вирушити в минуле разом із Річардом або Петровим, я не відмовлюся. Вони можуть узяти мене на руки, а коли ми повернемося назад, знову візьмуть на руки, й вийде, ніби подорожувала лише одна людина. Машина це витримає".

Часовики не звертали на Алісу уваги. Їм було не до неї. Треба було перебудувати машину так, щоб вона посилала людину на тиждень далі, ніж раніше. Точніше, на тиждень і двадцять годин.

Петров пояснив Алісі, що вони роблять так для того, аби встигнути на поїзд, який іде від розкопаного археологами містечка в столицю. Розклад поїздів вони взяли з газети, гроші на квиток у них були. Лишалось тільки сісти в поїзд і доїхати до космодрому в той момент, коли прилетить космічний корабель, і подивитися на космонавтів зблизька — чи справді це космічна чума.

Аліса про все забула, але тут почувся голос Громозеки:

— Алісо!

Голос проник крізь товсті стіни станції, і вогники приладів тривожно замигтіли.

— Б-біжи до нього, — сказав Петров, — а то від його голосу стіни впадуть.

Аліса відразу згадала, чого її розшукує головний археолог. Час було до лікаря — вчити мову.

Лікар, схожий на садову лійку, довго розгойдував головою на тонкій, прямій і неймовірно довгій шиї, наче збирався сказати довгу промову. Але сказав тільки:

— Сідайте, юначе, — і показав на крісло, з якого звисали різ ноколірні проводи.

Аліса слухняно всілася. Крісло змінило форму, обхопило Алісу зусібіч, а лікар підійшов ближче і мерщій заходився прикріплювати до Алісиних скронь проводи, на кінцях яких були присоски.

— Не бійтеся, — промовив він, коли Аліса зіщулилася.

— Я не боюся, — відповіла Аліса. — Просто лоскітно. Насправді вона трохи злякалася.

— Заплющіть оце, — попросив лікар.

— Що?

Лікар голосно зітхнув і взяв зі столу словник. Хвилини зо три шукав потрібне слово, а потім сказав:

— Звісно ж, очі.

З чорного ящика, в якому ховалися проводи, почулося дзижчання. Дзижчання передалося в голову Алісі, і голова пішла обертом.

— Терпіть, — попередив лікар.

— Я терплю, — озвалась Аліса. — І довго терпіти?

Лікар мовчав. Аліса трохи розплющила одне око й побачила, що він знову гортає словник.

— Годину, — відповів він нарешті. — Заплющіть очі.

Аліса очі заплющила, але не втрималася, щоб не спитати:

— Скажіть, а чому ви самі нашої мови не вивчите таким же шляхом?

— Я? — здивувався лікар. — Мені нема коли.

Він подумав трохи, відійшов у куток лабораторії, задзеленькав там якимись склянками і додав тихо:

— Я дуже нездібний до мов. Такий нездібний, що навіть гіпнопедія мені не... забув.

— Не допоможе?

— Так.

Алісі було дуже затишно. У голові тихенько дзижчало, захотілося спати, й Аліса подумала, як би не заснути, і в ту мить почула голос лікаря:

— Прокидайтеся. Кінець.

Лікар знімав у неї з голови присоски і розплутував проводи.

— Уже все? Хіба ціла година минула?

— Так.

У лабораторію протиснувся Громозека. Він уважно поглянув на Алісу й запитав:

— Бунто тодо бараката а ва?

Аліса тільки встигла подумати: "Що за нісенітниця?" — і раптом збагнула, що ніяка це не нісенітниця. Просто Громозека спитав її по-колеїдському, чи вивчила вона мову. А збагнувши, Аліса спокійно відповіла Громозеці:

— Кра бараката то бунта.

Що означало: "Так, я мову вивчила".

Громозека зареготав і звелів іти вечеряти, а лікар так засмутився, що від вечері відмовився.

— Ніколи, — сказав він їм навздогін, — ніколи мені не вивчити жоднісінької мови! — Із лійки полилися струмочками гіркі сльози.

За вечерею Громозека посадив Алісу якнайдалі від себе, щоб вона ні про що його не питала. Перед Алісою відразу ж, як за помахом чарівної палички, з'явилося вісім склянок із компотом. Вся експедиція знала вже, що Аліса любить компот, і якби не суворий Громозека, вона могла б пити компот досхочу.

Але того вечора Аліса навіть не дивилася на компот. Вона намагалася піймати погляд Громозеки, почути, про що він говорить із Петровим. А коли вечеря скінчилася, вона почула, як Громозека сказав:

— Який чудовий захід сонця! Ви не заперечуєте, якщо ми трішки погуляємо і помилуємося природою?

— П-природою? — здивувався Петров. — Ніколи не помічав, щоб ви любили захід сонця. Крім того, мені хотілося б вернутись до машини.

— Нічого, ще є час, — миролюбно проричав Громозека і потяг Петрова вбік.

Аліса зрозуміла, що зараз станеться найголовніше: відбудеться розмова про завтрашню подорож і мрію Громозеки. І тоді вона вчинила не вельми добре. Вона стала підслуховувати, про що говорять часовик та археолог. Аліса зачекала, аж поки вони зупинилися біля великого каменя, перебігла тихенько до нього й зачаїлася.

— Як ви гадаєте, — спитав Громозека у Петрова, — чи можна знищити епідемію космічної чуми, якщо захопити її на самісінькому початку?

— Звичайно, можна, — відповів Петров. — Тільки питання це нас не стосується: адже Колеїда загинула сто років тому.

— Ага, — сказав Громозека, ніби чув тільки початок відповіді Петрова. — Отже, можна.

І він розповів Петрову, як хоче змінити всю історію планети Колеїда й повернути її до життя.

Петров спершу навіть розсміявся, але Громозека й щупальцем не повів. Попихкав жовтим димом і знову сказав, що треба проникнути до космічного корабля в той момент, коли він знизиться на космодромі, і знищити віруси.

— Але як?

— Я все передбачив, — відповів Громозека. — Перед відльотом із Землі я пішов до медичного інституту й попросив вакцину проти чуми. Я сказав їм, що археологічна експедиція працює на планеті, де є небезпека заразитися. І тоді вони не пошкодували сироватки. Адже в кожному медичному центрі Землі є запас вакцини. Якщо вірус знову спробує напасти на Землю, йому не минути лиха.

— Отже, ви з самісінького початку хотіли змінити історію Колеїди?

— Як в око вліпив, Петров! — вигукнув Громозека. — З самісінького початку. Ще до того, як ваш Інститут часу згодився послати сюди свою машину.

— І ні словом про це на Землі не обмовилися?

— Ні словом. Ви б мене й слухати не стали.

Аліса подумала, що Громозека надто вже потайний і недовірливий. Напевно, часовики його все-таки вислухали б.

— Ясно, що вам або Річардові, — вів далі Громозека, — буде дуже важко пробратися з вакциною аж до космічного корабля, тому я запросив із нами Алісу. Вона однакового зросту з колеїдцями і згодна під виглядом тамтешньої жительки обприскати корабель вакциною.

— Ви й Алісу сюди втягли?

— Ну що за слова, академіку! — образився Громозека. — Я нікого не втягав. Аліса — досвідчена людина. Їй вже десять років, і в неї за плечима кілька космічних подорожей. Вона чудово впорається з цим невеличким завданням.

— Ні в якому разі — сказав Петров таким тоном, як сказав би батько. — Ще я або Річард можемо ризикнути, проте Аліса — нізащо.

— Але ж, академік...

— І слухати не хочу! Ідея ваша, загалом, смілива й цікава. Хоч абсолютно невідомо, які вона може спричинити наслідки. Ми порадимось з Річардом і потім запросимо дозволу в Землі.

Алісі з її укриття було видно, як похнюпився Громозека. Навіть голову втяг у плечі так, що над щупальцями височів лише низенький горбочок.

— Все загинуло, — мовив він. — Усе загинуло. Ви почнете листуватися з Землею, сюди понаїздить вісімсот експертів, і вони врешті-решт скажуть, що цього робити не можна. Що ризик великий для всієї Галактики.

— Ну от, — сказав Петров, — ви ж самі розумієте.

— Сам-то я розумію...

— Отже, завтра вранці Річард іде в м-минуле і старається поїздом доїхати до столиці. Там він дивиться на приліт космічного корабля, повертається й доповідає нам обстановку. І, повторюю, не вживає ніяких заходів. Коли виявиться, що ваша правда і космічна чума проникла на Колеїду з цим кораблем, ми повідомимо про це на Землю і попросимо поради у вчених. Усе. На добраніч, і, будь ласка, на мене не гнівайтесь.

І з цими словами Петров пішов до часової станції, щоб готувати її до завтрашньої роботи.

Громозека так і не підводився з землі. Він сидів на камінні і був надто схожий на великого смутного восьминога.

Алісі стало його дуже жаль. Вона вийшла з-за скелі й підійшла до нього ближче.

— Громозеко, — промовила вона тихо і погладила шорстке щупальце.

— Що? — спитав він, розплющуючи одне око. — А, це ти, Аліско? Ти чула?

— Чула.

— Ну от, і всі мої плани пішли шкереберть.

— Не журися, Громозеко. Я все одно за тебе. Невже ми нічого не придумаємо?

— Неодмінно придумаємо, — пролунав зненацька тоненький голосок.

Із-за другого каменя, наче кошени, вискочив маленький археолог Рррр. Його бузкове око світилося в сутінках, як ліхтарик.

— Я теж усе чув, — сказав він. — Я не зміг подолати цікавості. Я теж із вами згоден. Ми не можемо чекати, поки сто тисяч експертів проведуть сто тисяч нарад. Ми, археологи, відкриваємо минуле. Та досі ми його не міняли, а тепер візьмемо і змінимо. І якщо часо вими відмовляться, ми їх зв'яжемо і самі з Алісою підемо туди замість чих.

— Ну от, цього ще не вистачало, — сумно всміхнувся Громозека. — Тоді нас узагалі з археологів виженуть. І справедливо. Ну й нехай виженуть. Ми залишимося жити на цій планеті. Нам поставлять пам'ятник вдячні колеїдці.

— Годі, — перебив Громозека, підіймаючись на повен свій зріст. — Облиште розказувати казки! Справді-бо, йдіть спати.

Аліса затрималася біля входу. Їй сяйнула думка.

— Ти в якому наметі? — спитала вона Prrr.

— У третьому від краю.

— Тоді не спи, — попередила Аліса. — Мені треба буде з тобою поговорити. Як тільки всі заспокояться.

Громозека шумно, з зітханнями й ричанням, укладався спати.

— Послухай, — сказала йому Аліса. — А як же ти збирався робити космонавтам щеплення? — спитала вона. — Адже вони не згодяться на уколи.

— Дурненька! — відповів сонним голосом Громозека. — Я й не збирався робити їм уколів. Мені в медичному інституті дали оцей балон. — Громозека показав на невеликий балончик, схожий на термос, що висів на ремінці у нього над ліжком. Аліса бачила його тисячу разів, але ніколи не звертала уваги. — Він діє, як вогнегасник, — пояснив Громозека. — Варто натиснути на кнопку, як із нього вдарить струмінь вакцини. Вона, немов туман, огорне все довкола. Якщо струмінь спрямувати на відкритий люк корабля, він заповнить увесь корабель і знищить віруси. Він увійде з повітря у легені космонавтів і вилікує їх, якщо вони хворі. І через три хвилини на Колеїді не залишиться жодного вірусу космічної чуми. Ну, спи, це нам тепер не знадобиться. Гаси світло, завтра рано вставати.

11

Аліса слухняно погасила світло і прислухалася до дихання Громозеки. Важко було здогадатися, заснув він чи ні. Адже він так чутливо спить. І, крім того, у Громозеки три серця, і він дихає дуже нерівно.

Аліса вирішила лічити до тисячі. Вона долічила до п'ятисот п'ятдесяти і зрозуміла, що засинає. Цього робити було не можна. Вона вщипнула себе за руку, але щипок вийшов слабкий, і відразу ж їй здалося, що вона їде колеїдським поїздом, у маленькому вагоні, й колеса стукають рівно і тихо: стук-стук-стук...

"Алісо", — сказав їй неголосно провідник.

Певно, хотів перевірити квиток. Але квитка в Аліси немає, вона забула вдома гроші. Вона хотіла сказати про це провідникові, та рот її не слухався.

"Алісо... стук-стук-стук..."

Провідник узяв її за руку, щоб вивести з вагона, й Аліса спробувала вирватися.

Аж тут збагнула, що довкола зовсім темно. Що вона в наметі, а не в поїзді, що вона проспала все на світі.

Вона підхопилася. Ліжко рипнуло. Громозека заворушився уві сні й запитав:

— Кому не спиться?

Аліса завмерла. Поряд вона почула часте дихання.

— Хто тут? —прошепотіла Аліса.

Запона намету була відхилена.

— Це я, — відповів Prrr.

Аліса схопила комбінезон і виповзла на вулицю. Яскраво світив місяць, було холоднувато, і в таборі не горів жоден ліхтар. Rrrr здавався чорним клубочком.

— Я тебе чекав, — прошепотів маленький археолог. — А ти не йдеш та й не йдеш. А я звик бути вірним своєму слову. Сказав, не спатиму, і не сплю.

— Пробач, Rrrr, — мовила Аліса, — я лічила до тисячі, чекала, поки Громозека засне, от і заснула ненароком.

— Чому ти просила мене не спати?

— Ти не здогадуєшся?

— Здогадуюсь, — відповів Rrrr. — Тільки хочу від тебе самої почути.

— Завтра зранку Річард піде в минуле. Він тільки подивиться на корабель, проте нічого не робитиме. Петров йому заборонив. Але ж машина готова до роботи. А що, як ми її увімкнемо і я піду туди замість Річарда? Громозека мені все пояснив.

— А ти можеш увімкнути?

— Я все знаю, як робити.

— Але що ти робитимеш у минулому?

— Проїду на космодром, зустріну корабель і знищу віруси.

— Як?

— У Громозеки все приготовлено. Я знаю.

Маленький археолог замислився.

— Це, здається, наш єдиний шанс, — нарешті озвався він. — Якщо зараз цього не зробити, то ніколи вже не зробити. Але ж це таке порушення дисципліни!

— Тихше, перебудиш усіх. Подумай, що значить одне порушення дисципліни, коли йде мова про цілу планету? Я змушена ризикнути.

— Ти говориш, як Жанна д'Арк, — промовив маленький Rrrr. — Пам'ятаєш таку?

— Звичайно, пам'ятаю. Вона Францію врятувала.

— Еге ж. Я також читав. Тільки Жанні було сімнадцять років, а тобі лише десять.

— Але Жанна жила, напевно, тисячу років тому, а я в двадцять першому столітті.

— Знаєш що? — сказав чорний клубочок, що лежав біля Алісиних ніг. — Ти маєш рацію. Часом доводиться порушувати дисципліну.

— Чудово! — підхопила Аліса. — Вранці, коли всі прокинуться, скажи їм правду. Я вернуся, як тільки все зроблю. І хай вони не шукають мене.

— Вони неодмінно підуть за тобою.

— Ні, ти не знаєш, Rrrr. Вони не можуть цього зробити, бо машина пропускає тільки одну людину. І запам'ятовує її, щоб, коли треба, взяти її назад. Якщо в неї пройде друга людина, перш ніж повернеться перша, першій уже доведеться назавжди лишатися там, у минулому. І Петров це знає краще за інших. Їм усе одно доведеться мене чекати.

— Це дуже небезпечно.

— Ні, не дуже.

— Дуже. І тому я піду з тобою.

— Ти — зі мною?

— Так.

— Але ж ти не схожий на них, зовсім не схожий. Тебе впізнають.

— Зате я схожий на їхніх кошенят. І ти мандруватимеш із кошеням. І я знаю їхню мову краще за тебе. І я все про них вивчав і зможу тобі підказати, якщо буде потреба. І взагалі постежу за тобою.

— Ой, як не хочеться, щоб за мною стежили! — сказала Аліса.

Проте насправді вона була дуже рада, що маленький Rrrr поїде з нею. Одній усе-таки надто страшно подорожувати сто років тому в невідомій країні.

— Я тебе візьму на руки і триматиму, як кошеня.

— Краще поклади в сумку, — порадив Rrrr.

— Гаразд, я візьму сумку. Все одно треба балон із вакциною брати. Без нього нам робити нема чого.

— Тоді збирайся, а я побіжу до себе.

— Чого?

— Я візьму гроші — у мене в лабораторії є їхні гроші. Нам же доведеться квиток купувати. А ще я собі зроблю хвоста і роздягнуся. Не буває ж кошенят у комбінезонах. Хоч мені й не хочеться ходити по чужій планеті голим, та що вдієш?

— Нічого, ти не дуже голий, — підбадьорила Аліса. — Ти ж увесь шерстяний і пухнастий.

— Спасибі, — пискнув Prrr. — У нас із тобою різні погляди на однакові речі.

І він зашарудів по пилюці, побіг до свого намету.

Аліса натягла комбінезон, потім прокралася в намет і зняла з цвяха балончик із вакциною.

Громозека спав. Він голосно дихав, і щупальці його звисали з широкого ліжка додолу.

Далі Аліса розшукала свою сумку, поклала туди светр і балон. Потім подумала трохи й вирішила, що в комбінезоні їй їхати в минуле не варто. Вона знайшла в чемодані своє плаття, якого ще не надівала, й перевдяглася. Громозека досі ще спав.

Та коли вона вже збиралася йти й огледілася, їй здалося, що одне око Громозеки розплющене.

— Ти не спиш? — прошепотіла вона.

— Сплю, — прошепотів у відповідь Громозека. — Светра не забула?

— Ні, — здивувалась Аліса.

Вона постояла ще якусь хвильку, але Громозека міцно спав. Може, їй здалося, що вона щойно з ним розмовляла? Вона вийшла з намету.

— Усе гаразд? — почувся шепіт.

Аліса нахилилася і при місячному сяйві побачила біля своїх ніг пухнасте кошеня з коротким хвостом.

— Ти з чого хвоста зробив? — пошепки спитала вона археолога.

— У мого сусіда по намету є шуба на хутрі. Він завжди з мене глузував, що його шубу зроблено з моїх братів, — такий у нього невдалий жарт. А от бачиш, знадобилося. Тобі подобається?

— Ти найсправжнісіньке кошеня, — відповіла Аліса. — Тільки шкода, що око в тебе одне.

— З цим уже нічого не вдієш, — зітхнув Rrrr. — Доведеться мені якомога рідше висовуватись із сумки. Громозека спить?

— Спить, — сказала Аліса. — Дуже дивно спить. Він мені уві сні підказав — светра з собою взяти.

— Угу, — мугикнув Rrrr. Так ніби не повірив, що Громозека спав.

І вони попростували до темної будівлі машинної станції.

12

Аліса натиснула спочатку зелену кнопку. Двері в кабінку зачинилися. Вона зручніше почепила сумку через плече і притиснула маленького археолога до грудей. Rrrr замружився.

— Не турбуйся, — заспокоїла його Аліса. — Все буде гаразд.

Вона натисла білу кнопку.

І потім червону.

І відразу ж її огорнув туман, голова запаморочилась, лабораторія зникла, і стало зовсім незрозуміло, летить вона чи стоїть, — ні стін, ні стелі, ні підлоги, тільки якийсь незбагнений рух, що кружляє і мчить уперед.

Аж ось поштовх, знову туман довкола.

Туман розтанув.

Вже настав ранок. Аліса стояла на тому самому місці, де щойно була станція, та тільки ніякої станції, ніякого наметового містечка і сліду не було.

Навколо розкинувся зелений луг, далі починався лісок, за яким виднілися дахи. Дахи були саме там, де археологи розкопали містечко. І все це неабияк дивувало, бо щойно це саме місто було пустельне, без дахів і шибок у вікнах. І не було дерев, і не було трави. А небо було таким самим. І пагорб таким самим.

— Ти мене мало не роздавила, — почувся слабенький голос, і Аліса здригнулася від несподіванки.

Ї відразу ж збагнула, що міцно притискає до грудей маленького археолога.

— Мені нема чим дихати, — пробурчав Rrrr. — Відпусти мене по ки що на волю. Важко буде мене весь час у сумці тягати.

Аліса розтулила руки — зовсім забула, що археолог не кошеня. Археолог упав на землю і застогнав.

— Ой, пробач! — мовила Аліса. — Я геть розгубилася.

Rrrr потер забиту ногу й відповів сердито:

— Губитися нам нема коли. Йдемо в місто. Поїзд без нас піде. Ході вийде, що ми сюди марно прилетіли.

— А раптом машина помилилася? Раптом корабель не сьогодні прилітає?

— Машини не помиляються, — заперечив археолог і побіг по траві до міста.

Аліса йшла позаду. Вона зірвала ромашку й понюхала її. Ромашка нічим не пахла. Над Алісою закружляла бджола.

— Іди геть, — прогнала її Аліса і відразу ж подумала, що коли їй нічого не вдасться зробити, то через тиждень тут не буде жодної живої душі — ні бджіл, ні людей, ні навіть дерев.

Археолог першим вибіг на вузьку стежину.

— Не затримуйся, — знову пробурчав він і махнув хвостом.

— Знаєш що? — відповіла йому Аліса. — Ти краще хвостом менше махай — це в тебе не дуже природно виходить.

— Він міцно пришитий, — сказав Rrrr, але хвостом махати перестав.

Вони підійшли до дерев. Дерева тяглися рівною смугою, наче були спеціально посаджені.

— Зачекай тут, — мовив тихо археолог. — Я загляну, чи нема кого попереду.

Аліса зупинилася і знічев'я заходилася зривати ромашки, щоб сплести вінок. У Аліси слабкість плести вінки з ромашок або інших квітів, наприклад, кашок. Але кашки на Колеїді не ростуть.

— Ой! — почувла Аліса тонкий крик.

Потім гарчання. Вона кинула ромашки й побігла до дерев.

Щось скоїлося з археологом. Вона встигла вчасно. Археолог мчав до неї щодуху, а за ним, стискаючи в зубах пухнастий хвіст Prrrr, біг великий собака.

— Назад! Зараз же назад! — крикнула Аліса собаці.

Собака ошкірився, але зупинився.

Аліса підхопила археолога на руки, і той прошепотів:

— Спасибі!

— Віддай хвіст, — сказала Аліса собаці, який стояв неподалік і не випускав із пащі пухнастого хвоста. — Це чужий хвіст. Не твій. Віддай негайно.

Аліса ступила крок до собаки, але собака позадкував, ніби хотів з нею погратися. Собака був великий, кудлатий, білий, із рудими плямами. З-за куців вийшов маленький чоловік, трішечки вищий за Алісу.

— Що тут таке? — спитав він, і Аліса зрозуміла запитання, бо з учорашнього дня знала тутешню мову.

— Ваш собака на моє кошеня напав, — відповіла Аліса по-колеїдському.

— Ах ти, пустунка! — вигукнув чоловік.

Він був одягнений у сірі штани й сіру сорочку, а в руці тримав довгого батога. Напевно, він був пастухом.

— І нехай він хвоста віддасть. Він хвоста в кошеняти відірвав, — поскаржилась Аліса.

— Навіщо твоєму кошеняті хвіст? — здивувався пастух. — Адже він не приросте.

— Нехай віддасть, — повторила Аліса.

— Резро, покинь, — сказав пастух.

Собака кинув хвіст на землю, й Аліса, не випускаючи археолога з рук, підняла хвоста.

— Спасибі, — подякувала вона. — А поїзд скоро відходить?

— Який поїзд? — запитав пастух.

— До столиці.

— Через годину, — відповів пастух. — А ти хто така будеш? Чому тебе не знаю? Я всіх у нашому місті знаю.

— А я на екскурсію приїздила, — пояснила Аліса. — І додому вертаюсь. Я в столиці живу.

— І говір у тебе дивний, — мовив пастух. — Здається, всі слова зрозумілі, а говориш не по-нашому.

— Я далеко живу, — сказала Аліса.

Пастух недовіжливо похитав головою.

— Й одягнена не по-нашому, — провадив він далі.

Археолог здригнувся і притиснувся сильніше до Аліси.

— Як — не по-вашому?

— На вигляд ти наче дитина, а заввишки мало не як я.

— Це тільки так здається, — відповіла Аліса. — Мені вже шість надцять років.

— Оце так так! — здивувався пастух.

Потім обернувся до Резри, підгукав собаку і, досі ще похитуючи головою, пішов до куців. Та раптом, коли Аліса вже вирішила, що небезпека минула, він зупинився і спитав:

— А як же кошеня твоє? Якщо хвоста відірвали, кров повинна йти.

— Нічого, не турбуйтеся, — заспокоїла Аліса.

— Покажи мені його.

— До побачення, — сказала Аліса. — Я на поїзд боюся спізнитись.

І вона поквапилася стежиною до міста й не оглядалася, хоч пастух її окликнув ще раз чи два.

Вона б побігла, та боялася, що тоді собака поженеться за нею.

— Ну, як він? — шепотів археолог.

— Не знаю. Я не озираюсь.

Стежина поширшала, влилася в запилену дорогу; попереду показався сарай чи склад, і Аліса пішла, притискаючись до стіни ближче щоб зникнути з очей пастуха. Їй усе здавалося, що він зараз побіжить слідом.

За сараєм Аліса спинилась, віддихалася.

— Версію ми продумали кепсько, — мовив суворо археолог. — Ви являється, вимова у нас кульгає. І про екскурсію неправдоподібно. Ну чого б то людині повертатися з екскурсії самій, рано-вранці? За пам'ятай: ти приїздила до бабусі і їдеш назад... До речі, геть забудь: молоді дівчата носять тут волосся зовсім не так. Вони його начісують на лоба.

— У мене ж коротке волосся.

— Все одно, начеши його на лоба.

— Тоді мені доведеться тебе на землю поставити.

— Нізащо! Тут же хижі собаки!

— Ніяких собак нема. Хочеш, я тебе в сумку посаджу?

— У сумку? Чудово. Тільки візьми мого ножика і проріж у сумці дірочку. А то як я дивитимусь?

Аліса пересадила археолога в сумку, де вже лежав балон із вакциною, запхала туди ж відірваного хвоста. Прорізала ножиком дірку, аби археолог міг дивитися, що діється довкола.

— Шкода, що в тебе ниток нема, — забідкався Rrrr. — Як же я хвоста пришию?

— А ще казав, що кріпко держиться.

— Тебе ніколи собаки за хвоста не хапали, — заперечив археолог, — от ти й смієшся.

— Я не сміюся. Поглянь у сумці, там, можливо, є голка й нитка, у боковій кишеньці. Мені бабуся, як правило, туди кладе всякі не потрібні речі.

Аліса застібнула сумку на "блискавку". Потім усе-таки начесала волосся на лоба й пішла до станції.

На щастя, місто ще спало. Зачинені були вікна, опущені штори, і жодна людина не знала про те, що через тиждень вулицями, такими ж спорожнілими, як зараз, їздитимуть тільки машини "швидкої".

— Мені вас жаль, — сказала Аліса будинкам, у яких спали люди. — Але ви можете на мене покластися.

— Може, нас уже почали шукати, — заворушився в сумці археолог, голос його долинав глухо, наче здалеку.

— Мовчи, — урвала Аліса, — а то хто-небудь почує і помре від здивування: сумка розмовляє.

Газетний кіоск був уже відчинений. І продавець у ньому був знайомий. Його фотографію показував Петров — адже він відніс його у лікарню. Тобто віднесе, якщо Аліса йому не допоможе.

Аліса дістала з кишені дрібні гроші.

— У вас є сьогоднішні газети? — спитала вона.

Продавець був літній чоловічок у чотирикутних рогових окулярах.

— Одну хвилинку, пані, — сказав він. — Якщо ви зачекаєте, то їх принесуть.

— А довго чекати?

— Недовго. Чуєте, поїзд шумить? Це прийшов уранішній зі столиці. Він привіз пошту.

— А потім він назад у столицю піде?

— Так, хвилин через двадцять.

— Тоді дайте мені вчорашню газету, — попросила Аліса.

Продавець простяг їй газету і дав здачу.

— Ви приїжджа? — спитав він у неї.

— Я іноземна туристка, — відповіла Аліса.

— Ага, — мовив продавець. — Я відразу здогадався, що ви не ту тешня.

Коли Аліса відійшла од кіоска й попростувала через невелику площу, повз пам'ятник невідомому чоловікові на коні, який стоятиме тут і через сто один рік, вона сказала археологові:

— Треба було мені заздалегідь пошити плаття, як тут носять.

— Та хто міг здогадатися? — запитав археолог.

— Звичайно, Громозека.

За площею був невеличкий сквер. Обабіч доріжки тяглися клумби з квітами. Квіти розтулялися назустріч сонячним променям. Перед вокзалом зупинився автобус, із нього вийшли маленькі люди в робочому одязі й зайшли всередину. Над невисокою будівлею вокзалу підіймався стовп диму і чахкав паровоз.

— Ти газети проглянула? — спитав Рррр.

— Я на ходу не можу.

— Тоді дай мені.

Аліса згорнула газету трубочкою і просунула в сумку. Відразу ж газета вилізла назад.

— Невже ти не розумієш, — прошипів археолог, — що я не можу читати в сумці? Тут темно й тісно.

— Тоді не просив би.

— Знайди лавку, — сказав археолог, — сядь і прочитай.

— Спершу я куплю квиток на поїзд, — заперечила Аліса, — а то ми запізнаємося і тоді зможемо читати досхочу. А в тебе чому настрої зпсувався?

— Мене захитує, — відповів Prrrr. — Тебе ніколи не носили в сумці?

— Ні.

— Мене теж. До речі, у тебе дуже нерівна хода, якась із підстрибом.

— От не знала!

Сперечаючись з археологом, Аліса зайшла у вокзальні двері й побачила квиткові каси. Вона знала, де їх шукати, бо археологи в майбутньому відновили майже весь вокзал. Правда, виявилось, що не все вони відновили правильно, але зараз це не грало ролі.

— Один дитячий, — попросила Аліса, простягаючи гроші у віконце каси.

Кругле червоне обличчя касирки висунулося з віконця. Вона зміряла Алісу з ніг до голови і сказала:

— Така доросла дівчина, а хочеш зекономити на квитку. Доплатіть негайно вісім монет за повний квиток.

— Але ж я завжди їжджу по дитячому...

Тут Аліса затнулася, бо археолог підстрибнув у сумці.

— Ой так, звичайно, — мовила вона і полізла в кишеню по гроші.

Грошей лишалося зовсім небагато. Всього десять монет. — А коли відходить поїзд? — запитала Аліса.

Проте касирка нічого не відповіла й грюкнула віконцем.

— Касирки тут невічливі, — сказала Аліса. — У нас таких нема.

Вона вийшла на платформу й зупинилася за залізним стовпом.

Вона не хотіла розгулювати на виду.

Поїзд стояв біля платформи, паровоз розводив пару, і нечисленні пасажери сідали на свої місця.

Дехто був ще зовсім сонний, щойно прокинувся.

Аліса вибрала вагон, у якому нікого не було, і мерщій пішла до нього.

Біля вагона стояв провідник у високому оранжевому капелюсі.

— Ваш квиток?

Аліса простягла йому квиток.

— Ви читати не вмієте? — спитав він. — Написано ж — третій клас. А це вагон першого класу.

— А яка різниця? — спитала Аліса.

Провідник зміряв її з голови до п'ят і відповів:

— У ціні.

І коли Аліса заквапилася, щоб він її більше не розглядав, до наступного вагона, трохи біднішого, розфарбованого, де було повно народу, вона почула, як провідник сказав комусь:

— Поглянь, що за чудо! Іноземка, чи що?

І тоді Аліса вирішила видавати себе за іноземку. Вона зупинилася біля вагона, але до дверей не підійшла, а нахилилася до сумки і спитала археолога пошепки:

— А що, як я видаватиму себе за іноземку?

— Тоді видавай себе за північну іноземку і ні в якому разі не за південну.

— Чому?

— А тому, що з північними у них союз, а з південними от-от війна почнеться.

— Не почнеться, — впевнено сказала Аліса. — Не встигнуть.

— А з твоєю допомогою, може, і встигнуть.

— Ти з ким розмовляєш, пані? — почула Аліса суворий голос.

Вона випросталася. Поруч неї стояв товстий чоловічок у жовтому мундирі, з великим золотим гербом на капелюсі. Вона вирішила, що це поліцейський, і першим її рухом було втекти звідси. Втекти світ за очі.

— Стій, — сказав чоловічок у жовтому і схопив її за рукав. — Ти звідки приїхала і з ким розмовляєш, питаю?

— Я з півночі, — відповіла Аліса. — Я іноземка. Іноземка з півночі.

— Щось не схоже, — мовив чоловічок.

Але тут паровоз загув, Аліса вирвалась і скочила на приступку вагона.

Чоловічок у жовтому мундирі роздумував, що йому робити, а тим часом Аліса простягла квиток провідникові й протиснулася в напханий вагон. Їй пощастило знайти купе, в якому дрімали три чоловіки в бідному одязі й пом'ятих капелюхах. Четверте місце було вільне.

— Хто це був? — запитала Аліса, переводячи дух і схиляючись аж до сумки.

— Це був носильник, — пролунав шепіт у відповідь.

Поїзд смикнувся і, постукуючи на рейках, рушив до столиці.

— Він не міг мене заарештувати?

— Не знаю, — озвався археолог. — А тебе ніхто не чує?

— Ні, вони сплять.

— Тоді почитай нарешті газету. І постав сумку на підлогу. Так менше хитає.

Аліса розгорнула газету.

Газета була вчорашня. І через усю першу сторінку тягся червоний напис: "Завтра Колеїда зустрічає героїв космосу".

— Усе гаразд, — прошепотіла Аліса. — Ми встигаємо. Часовики не помилились.

13

На щастя, сусіди через дві станції вийшли, й Аліса залишилася в купе одна. Вона витягла археолога із сумки, й вони разом прочитали всі повідомлення в газеті, де говорилося про політ космонавтів та про те, як їх будуть зустрічати. Вони навіть змогли приблизно прикинути, як їм пробиратися через столицю. Правда, столиці археологи ще не розкопали, але в бібліотеці Rrrr знайшов план міста й перемалював його. Кепсько було з грішми. Їх лишалося тільки-тільки на трамвай або автобус. Навіть перекусити не було на що.

— Ну що ж, — журливо всміхнувся археолог і підморгнув Алісі однісіньким оком, — доведеться, як у казці, продати мене, свого єдиного друга.

— Ніхто тебе не купить без хвоста, — сказала Аліса.

— Не турбуйся, — заспокоїв археолог. — Я знайшов голку й нитки. Тільки ти так розгойдувала сумку, що я боявся вколоти собі пальці. А тепер я пришию собі хвоста. Їхати ще години півтори.

Аліса дивилась у вікно. За вікном була звичайна країна, правда, надто відстала у порівнянні з Землею, але ж Земля теж колись була відсталою: на ній не було монорейок, повітряних швидкісних пузирів, антигравітаторів, летючих будинків та всяких інших звичайнісіньких речей.

Археолог мугикав щось собі під ніс і пришивав хвоста. Аліса могла б йому допомогти — вона краще вміла вправлятися з ниткою, аніж Rrrr, — проте не стала пропонувати йому своїх послуг: адже кожний сам пришиває собі хвоста, чи не так?

Аліса заходилася розглядати портрети космонавтів у газеті. Один із космонавтів їй сподобався найбільше. Він був молодий, темноокий і усміхався так широко, ніби взагалі не усміхатися не міг. "Інженер Толо", — прочитала вона його ім'я. І запам'ятала.

Двері в купе грюкнули, і зайшла бабуся. Вона була маленька, з круглим рум'яним личком, у довгому синьому платті. Аліса побачила, як очі бабусі стали раптом широкими й наляканими. Бабуся дивилася вниз, на лавку.

— Ой! — вигукнула бабуся.

Аліса простежила за її поглядом і побачила, що захоплений зненацька археолог, притримуючи однією рукою хвіст і в другій досі ще стискаючи голку, пробує залізити в сумку. Аліса мерщій розкрила сумку ширше, щоб він ускочив туди, і знову поглянула на бабуся. Бабуся задкувала в коридор, і рот у неї вже відкрився, наче вона ось-ось закричить.

— Не хвилюйтеся, бабуся, — почала Аліса. — Не хвилюйтеся. Це воно так грається.

— Ху! — мовила бабуся. Вона немовби трохи заспокоїлася, почувши Алісин голос. — А мені вже здалося...

— Що?

— І не кажи, доню, — відповіла бабуся. — Мені приверзлося, що твоє кошеня собі хвоста пришиває. Очі підвели.

Бабуся швидко забула про свій переляк, усілася під віконцем, розв'язала мішечок і витягла звідти два помідори. Один узяла собі, другий простягла Алісі.

— Ти куди, доню? — спитала вона.

— Я в столицю.

— Звісна річ — у столицю, — згодилась бабуся. — А що там робитимеш?

— Я їду космонавтів зустрічати...

— А-а, — мовила бабуся і раптом задумалась. — Скажи, люба, спитала вона схаменувшись, — а в твого кошеняти два ока чи одне?

— Два, — відповіла Аліса спокійно, — тільки воно одне око увесь час примружує.

— Ну гаразд. — Бабуся ще раз глянула з острахом на сумку. — А я теж на космодром їду.

— Зустрічати космонавтів?

— Та ні, не всіх зустрічати. Син мій повертається. Інженер він.

Бабуся дістала з сумочки велику фотографію того космонавта, який сподобався Алісі.

— Ось, дивися.

— А я його знаю, — похвалилась Аліса. — Його звати Толо.

— Хто його не знає, — з гордістю сказала старенька.

— А чому ви у простому поїзді їдете? — спитала Аліса.

— А що?

— Так ви ж мати космонавта. У нас батьків космонавтів завжди разом із ними вшановують.

— Та куди вже мені, — усміхнулася старенька. — Я як жила в селі, так і лишилася. А мій Толо теж скромний. Ніколи не здогадаєшся, що він космонавт. От ти читала, напевно, в газеті, як у них аварія сталася, як метеорит їм стінку прошив? Так це мій Толо з корабля виліз і дірку заладнав.

Сумка штовхнула Алісу в бік. Та вона й без цього вже здогадалася: ось як космічна чума проникла на корабель. Отже, Толо вже хворий.

— Нічого, — мовила вона вголос. — Ми його вилікуємо.

— Кого вилікуємо? — спитала бабуся.

— Та я так, ненароком, — похопилася Аліса.

— Мій Толо здоровий. Він ніколи ще нічим не хворів. Навіть зуби ніколи не боліли. Ось який у мене син.

Бабуся погладила фотографію і сховала її в сумочку. Аліса знову відчула поштовх. Археолог, мабуть, був схвильований. Чого ж він хоче?

— Просися з нею, — пролунав зненацька шепіт.

— Що? — спитала бабуся. — Ти щось сказала?

— Авжеж, — відповіла Аліса. — Це я подумки. Я сказала, що ви щасливі.

— Звичайно, щаслива. Такого сина виростила! Навіть зуби ніколи не боліли.

— Я про інше, — уточнила Аліса. — Адже вас до самого корабля пустять.

— Звісно, пустять. Повинна ж я свого сина обняти.

— А мені доведеться далеко-далеко стояти. Може, навіть і взагалі в місті лишитися. А мені так ваш Толо подобається! Слово честі, дужче за всіх інших космонавтів.

— Нравду кажеш, дівчино? — спитала старенька серйозно.

— Слово честі.

— Тоді я маю добре діло зробити.

Бабуся задумалась, а Аліса сильніше притиснула сумку до лави. Археолог так хвилювався й турбувався, що сумка тремтіла, наче в ній не одне кошеня, а цілий виводок.

— Неспокійне воно в тебе, — сказала бабуся. — Ти його випусти.

— Не можна, — відповіла Аліса. — Втече.

— Слухай мене, донечко, — почала старенька. — Сьогодні в мене знаменний, можна сказати, день. Син мій повертається героєм. І я хочу зробити добре діло. І гадаю, Толо мене за це не осудить. Підеш ти зі мною. Підеш аж до корабля і скажеш, що ти моя донька, а Толо — твій брат. Зрозуміла?

— Ой, спасибі! Ой, яке величезне спасибі! — вигукнула Аліса. — Ви й не уявляєте, яке ви чудове діло зробили. І не тільки для мене, а й для себе і для всіх!

— Усяке добре діло не тільки для одної людини — воно всіх торкається.

Певна річ, бабуся не зрозуміла, що мала на увазі Аліса, а Алісі так кортіло їй розповісти все, що вона прикусила собі язика майже до крові, а Рррр неначе вгадав, про що вона думає, і просунув крізь дірочку в сумці кінчик ножа й уколів Алісу.

Аліса від несподіванки підскочила.

— Радієш? — запитала бабуся.

Вона й сама була рада, бачачи, що поруч сидить щаслива людина.

— Радію , — відповіла Аліса і вщипнула сумку.

Поїзд почав гальмувати. За вікном пропливали високі нові будинки.

14

Буває ж так — якщо вже пощастить, то щастить як слід. Бабуся не тільки пообіцяла провести Алісу на космодром як свою дочку, а навіть нагодувала її обідом у кав'ярні біля вокзалу, показала їй місто, бо Аліса призналася, що вона приїжджа. А потім на таксі привезла на космодром.

Вже задовго до космодрому машина стишила хід і ледве-ледве вибиралася з пробок, щоб знову через сто метрів загальмувати. Здавалося, вся столиця поспішає на космодром. Легко сказати — повертається перший космічний корабель. Вулиці були прикрашені

прапорами й портретами космонавтів, і щоразу, коли бабуся бачила портрет свого сина, вона смикала Алісу за рукав і голосно говорила:

— Ну, хто там?

— Наш Толо, — відповідала Аліса.

— Еге ж, наш з тобою хлопчик.

І бабуся вже сама почала потроху вірити, що Аліса її донька. Нарешті, коли попереду завиднілися будівлі космодрому, машина остаточно застряла в потоці автобусів, машин, велосипедів і всяких інших видів транспорту. Шофер, обернувшись до своїх пасажирів, сумовито промовив:

— Раджу вам далі йти пішки. А то до вечора простоїмо. Пропаше діло.

Тоді бабуся з Алісою попрощалися з шофером, заплатили йому і пішли далі пішки. Шофер догнав їх через двадцять кроків.

— Я машину покинув, — сказав він. — Ну що з нею сьогодні станеться? Кому вона сьогодні потрібна? А я собі не прощу, якщо при льоту не побачу.

Біля будівлі космодрому стояла перша лінія поліцейських у білих святкових мундирах. Шофера вони не пропустили, і він лишився у величезній юрбі тих, у кого не було квитка. А бабусю з Алісою пропустили майже без розмов. Бабуся показала їм свої документи, і тоді один із поліцейських навіть сказав:

— Нумо я з вами до поля дійду. Щоб вас ніхто більше не затримував.

Бабуся враз нахилилася до Алісиного вуха й прошепотіла:

— Він же сам без нас на поле б не попав. Охота йому була лю дей не пускати. Йому кортить подивитися, як наш Толо з корабля ви йде.

Через півгодини бабуся з Алісою пробилися аж до останнього заслону. За ним починалося безмежне бетонне поле, куди мав опуститися корабель.

По радіо весь час передавали повідомлення про те, як корабель гальмує і наближається до Колеїди. Залишалось зовсім небагато часу до його прильоту.

Довкола стояли генерали і дуже поважні начальники — керівники держав, учені, письменники й артисти. Всі чекали і хвилювалися.

Проте ніхто не міг здогадатися, що у величезній юрбі, яка заповнила космодром, найбільше за всіх хвилювалася дівчинка на ім'я Аліса, що прилетіла з майбутнього і з іншого кінця Галактики. І вона хвилювалася найбільше за всіх, бо у неї в руках була доля всієї планети.

Аліса відчула, що в неї трохи тремтять коліна. І долоні змокрили. Вона потихеньку почала проштовхуватися вперед, аж до заслону.

— Ти куди? — спитала бабуся. — Я з тобою.

Аліса непомітно розстебнула "блискавку" на сумці й намацала всередині балончик. Потім вона витягла його і почепила через плече.

— Що це в тебе? — поцікавилася старенька.

— Термос, — відповіла Аліса. — Пити схочеться — відкрию.

Бабуся більше не питала — вона дивилася в небо, бо там з'явилися світла цятка, що росла на очах.

Космічний корабель, який ніс на борту космічну чуму, наближався до Колеїди.

Корабель опустився повільно, мов уві сні. Він на мить завис над самісіньким полем, голубе полум'я виривалося з його дюз і плавало бетон. Потім він став на землю, і над полем промчав короткий ураган, що зривав капелюхи й кепки з глядачів.

Гримнули оркестри, і кілька службовців космодрому заходилися розмотувати товстий рулон білого килима, по якому космонавти пройдуть від корабля до зустрічаючих.

— Що робити? — спитала Аліса в археолога. Вона знала, що ніхто її не чує: всі чекають, коли відкриється люк і вийдуть космонавти.

— Ми далеко від корабля? — поцікавився Рррр.

— Кроків триста-чотириста. Не добігти. Піймають.

— Ой, — зітхнув археолог, — так близько — і не добігти! Я б, можливо, й добіг.

— Ні, тобі не донести балона з вакциною.

Але тут Алісі знову допомогла бабуся. Коли вона побачила, що члени уряду Колеїди пішли обабіч білого килима назустріч до корабля, бо членам уряду теж було несила ждати, вона відсторонила поліцейського і сказала:

— Там мій син.

І сказала це так упевнено, що поліцейський тільки вклонився і пропустив її.

Аліса схопилася за руку старенької, і, коли поліцейський спробував зупинити її, бабуся обернулася й промовила:

— А це його сестра, і я без неї ні кроку не ступлю.

— Тільки сумку залиште, — попросив тоді поліцейський. — Із сумкою не можна.

Аліса вчепилася за сумку, і вийшло замішання, тому що бабуся тягла вперед, поліцейський назад, а Аліса опинилася між ними. І тоді Аліса почула, як Рррр сказав космомовою, щоб ніхто не зрозумів:

— Відпусти. Пам'ятай про головне.

На щастя, поліцейський не почув. Другою рукою він намагався втримати інших зустрічаючих.

Аліса відпустила сумку і поквапилася вперед.

Вони підійшли майже до корабля. Але тут зупинилися всі.

"Колись на Землі зустрічали Гагаріна, — подумала Аліса. — Як шкода, що я так пізно народилася!.. Пора", — сказала вона собі.

І в ту мить, коли люк відкрився і перший космонавт, капітан корабля показався у ньому, Аліса прошмигнула поміж генералом і головним міністром Колеїди, вислизнула з рук начальника почесної варти і помчала до люку.

— Стій! — кричали позаду.

— Не хвилюйтесь — почула вона бабусин голос, — це моя донька.

Аліса на бігу зірвала з плеча балон із вакциною. Капітан корабля, побачивши її, засміявся і показав рукою в її бік. Аліса на мить зупинилася. Вона зрозуміла, що люк надто високо — їй не дістати до нього. Струмінь вакцини не потрапить досередини.

Капітан корабля, побачивши її, засміявся і показав рукою вбік. Аліса на секунду зупинилася. Вона збагнула, що люк знаходиться надто високо — їй не дістати до нього. Струмінь вакцини не попаде всередину.

— Трап везуть! — гукнув їй капітан корабля, який, напевно, вирішив, що Аліса хоче привітати космонавтів і їй це дозволили зробити.

Автоматичний трап цієї самої миті під'їхав до корабля.

— Стійте! — крикнула Аліса капітанові, який уже підняв ногу, щоб ступити на трап.

Вона на ходу вискочила на трап, не чекаючи, поки він зупиниться.

Позаду гупотіли поліцейські, щоб догнати її і зупинити.

Аліса стрілою злетіла по трапу. Балон був у руках.

Вона спрямувала його просто в обличчя капітанові і натиснула на кнопку.

Сильний каламутний струмінь смердючої вакцини вдарив у капітана, і він від несподіванки сахнувся назад.

Мільйони людей Колеїди, які бачили цей момент на космодромі й по телевізору, охнули від жаху. Всі жителі Колеїди вирішили, що це замах на космонавтів.

Аліса стояла перед самісіньким люком і не переставала натискати на кнопку. Туман швидко огорнув увесь корабель і заповнив його внутрішні приміщення. Потім кнопка сама клацнула й повернулася на місце.

Балончик був порожній.

І в тумані, який ще не розтанув, кілька сильних рук схопили Алісу і потягли вниз.

15

Камера, в якій опинилась Аліса, була маленька і голісінька. Навіть стільця в ній не було. За дверима чулися голоси. Це була зовсім не камера, а просто один із складів космодрому, з якого спішно винесли все, щоб посадити туди державну злочинницю, котра вчинила замах на космонавтів.

Аліса сіла на підлогу. Вона була щаслива, тільки дуже стомилася і хвилювалась, що стало з археологом Prrrr.

Вона розуміла, яка паніка зараз зчинилася на всій Колеїді. Адже ніхто нічого не може збагнути. І всі допитуються один у одного, чи живі й здорові космонавти. І тисячі всяких страшних чуток ходить по Колеїді.

Минуло хвилин п'ять, потім ще п'ять.

"Напевно, — подумала Аліса, — зараз усі клопочуться про космонавтів, їм не до мене".

Згодом інша думка зародилася в голові. Дуже добре — їй пощастило врятувати Колеїду. А далі що? Адже ж їй тепер звідси ніколи не вибратися. І ніколи вона більше не побачить гамірливого й доброго Громозеку і не повернеться додому, на Землю...

Їй хотілося плакати. І вона заплакала. Може, навіть не з жалю до себе, а тому, що дуже стомилася й перехвилювалась. А коли вона трішки поплакала, то настрій у неї покращав. Бо вона зрозуміла, що її нізащо не залишать у біді. Якщо треба, з Землі привезуть іще три машини часу. І тоді сюди прийдуть по неї і Петров, і Річард, і, може, навіть сам Громозека. І все пояснять колеїдцям. І, можливо, навіть Алісі тут поставлять пам'ятник...

Й Аліса задрімала, прихилившись до білої стіни.

Її й справді ніхто не допитував, бо спочатку на космодромі зчинилася страшена паніка. Та коли Алісу повели, а туман розтанув, то виявилося, що космонавтам анічогісінько не сталося. І якщо вже вони прилетіли, все одно урочистість мала тривати далі. І про Алісу на якийсь час забули.

16

Аліса не знала, скільки вона проспала. Може, хвилин десять, а можливо, й три години. Але раптом вона почула:

— Алісо!

Вона враз розплющила очі й огледілася.

Камера була порожня. За дверима так самісінько гупали кроки — її старанно охороняли.

— Алісо, ти мене чуєш?

— Це ти, Prrr?

— Я. Підійди до найдалшого від дверей кутка й допоможи мені.

Аліса тихенько підвелася й підійшла, куди велів Rrrr.

І вона побачила, що там, у кутку, ґрати. До ґрат знизу притислося пухнасте обличчя маленького археолога.

— Не журися, — прошепотів археолог, підморгуючи бузковим оком. — Ми тебе виручимо.

— А ти як тут опинився?

— Зараз нема коли розповідати. Одне слово, поки вони кричали й ганялися за тобою, я розкрив "блискавку" на сумці і вискочив. Мене мало не затоптали. А потім я простежив, куди тебе повели, — адже на кошени ніхто не звертає уваги. Тим паче, хвоста я все-таки пришив.

— Ну, і далі що?

— А далі я обстежив цю будівлю. І знайшов ґрати. Я їх відімкнув знизу, але мені бракує сили їх підняти. Нумо швиденько, піднатужся.

Аліса взялася за ґрати. Ґрати піддавалися ледве-ледве.

— Тягни! — благав Rrrr. — Вони ось-ось по тебе прийдуть.

За дверима почулися голоси. Хтось ішов до камери.

Аліса щосили смикнула за ґрати, і вони випали й лунко дзенькнули об кам'яну підлогу.

— Стрибай! — наказав Rrrr. — Не бійся, тут невисоко.

І тої миті, коли двері в камеру почали відчинятися, Аліса, замружившись, стрибнула в чорну дірку, і Рrrrr ледве встиг відскочити вбік.

— Біжи за мною, — сказав він.

Аліса довго бігла темними коридорами складного підземного господарства космопорту. Вона понабивала синців на руках і колінах, порвала рукав плаття, але зупинитися не могла — Рrrrr біг попереду і підганяв її:

— Спочинеш дома. Чуєш, за нами погоня.

Вони встигли вибігти на задній двір космопорту за хвилину до того, як усю будівлю оточили війська. Врятувало їх те, що народу на космодромі досі ще було так багато, що солдатам і поліцейським, які ловили державну злочинницю, було важко пересуватися швидко.

17

Довгий гамірливий день на планеті Колеїда вже кінчався. Сонце опустилося до високих дерев парку, який тягся за космопортом.

— Ой, як я втомилася! — мовила Аліса, добігши до першого де рева й обійнявши його стовбур. — От-от упаду.

Пухнастий археолог визирнув із-за дерева, дивлячись, чи нема погоні.

— Не розпускайся, Алісо, — сказав він. — Тримай себе в руках. Зроблено тільки половину справи.

— Чому половину? Ми ж усе зробили і врятували планету.

— Не знаю, — відповів Рррр. — Не знаю, моя дівчинко.

Він говорив, наче старий, мудрий дідусь.

— Ти розпилила вакцину, це так. Але тільки якщо ми повернемося назад, то дізнаємось, чи дало це який-небудь результат.

— Ти хочеш сказати, що ми повернемося і все лишилося як досі?

— Не знаю...

— Тоді краще не вертатися. Краще залишитися тут.

— Ти стомилася, Алісо, — мовив Рррр, — нервуєш.

До лісу долинали глухі удари барабанів. Це далеко-далеко грали оркестри. Густе тепле повітря здригалось від барабанного бухкання. Над дахом космопорту злетіла гірлянда величезних різноколірних кульок.

— Я просто не можу уявити, що вони всі захворіють, — озвалася Аліса.

— Можливо, й не захворіють. А якби ти не розпилила вакцини, ти б напевно знала, що всі вони приречені. І було б ще гірше.

Аліса кивнула. Маленький археолог казав правду.

— Відпочила трішки? — спитав він. — Нам треба поспішати. До темряви ми повинні відійти далеченько від міста.

— А куди ми тепер? — поцікавилась Аліса, якій нікуди йти не хотілося. Лягти б зараз на траву і заснути. А прокинутися вже вдома. — На вокзал?

— Ні в якому разі, — відповів Rrrr. — Нас там відразу впізнають. Адже ти зараз після космонавтів найпопулярніша людина в місті. Кілька мільйонів колеїдян бачило тебе по телевізору. Ми підемо пішки.

І вони пішли через ліс. Rrrr біг попереду. Він ішов за сонцем так, щоб вибратися до залізниці й уздовж неї добиратися до містечка, біля якого табір археологів.

Аліса натерла ногу, але роззуватися Rrrr не дозволив. "Цікаво виходить, — подумала Аліса. — Поки ми їхали туди, я була головною, а тепер він раптом згадав, що він старший, і веде мене".

Та сперечатися з маленьким археологом не хотілося. І не хотілося переконувати його, що все одно Петров із Річардом знайдуть їх і врятують. Адже Rrrr тоді неодмінно скаже, що їх можуть не знайти.

Несподівано ліс кінчився. Він виявився вузьким. За ним починалося пустище, а далі знову будинки. І вийти з-під дерев було не можна— над пустищем кружляв маленький жовтий вертоліт, і від будинків до лісу поволі рухався цеп поліцейських.

— Облава, — сказав Rrrr. — Вони підозрюють, що ми сховалися в лісі.

— Що робити? — спитала Аліса. — Заліземо на дерево?

— Вони здогадаються. Біжімо назад.

Виявляється, Rrrr помітив у лісі якісь будівлі. Туди він і повів Алісу.

На чималій витоптаній і запиленій галявині, обгороджені низьким парканчиком, стояли атракціони — гойдалки, гірки, "чортові колеса" та інші машини для розваг, схожі на ті, що стоять у парках на Землі, і водночас зовсім не такі.

Втікачі залізли під скрипучу карусель і вляглися на землю. Зовсім близько нависала дощана підлога, і в щілину між дошками Аліса бачила тоненьку смужку дуже ясного неба.

Вони вчасно сховалися. Хвилини через три до атракціонів підійшли поліцейські. Чути було, як вони перегукуються. Потім один із них виліз на карусель, і дошки вгиналися під його чобітьми.

Алісі захотілося пчихнути — під каруселлю було повно пилюки й душно. Поліцейський зупинився просто над нею, затуливши підошвами світлу смужку, і спитав голосно в когось:

— Під каруселлю дивився?

— Ні, — відповіли здаля. — Сам поглянь.

— У мене ліхтаря нема.

— Без ліхтаря побачиш. Навряд чи хто туди міг залізти.

Поліцейський спустився на землю, Аліса мерщій відповзла до най дальшої стінки і притислася до неї.

Дерев'яні дерцята розчинилися, і в них з'явився чорний силует поліцейського. Він довго вдивлявся, потім спитав про всяк випадок:

— Є тут хто?

— Ти йдеш? — пролунав крик здалеку.

— Іду, — відповів поліцейський і зачинив дверцята. — Нема тут нікого. Вона вже, напевно, на літаку полетіла.

— Авжеж, — згодився з ним другий голос. — Такого замаху сам-один не вчиниш.

— Залишимося тут доки стемніє, — сказав Rrrr, коли кроки поліцейських стихли. — А то зараз нас хутко піймають.

Їм удалося вилізти з-під каруселі аж пізно ввечері. Приблизно через годину після того, як поліцейські пішли, парк почав заповнюватися народом. Хазяїн каруселі довго витирав її ганчіркою, підмітав, потім увімкнув, і години зо три підряд під веселу, але страшенно обридлу Алісі музику карусель крутилася над головою, скрипіла, і здавалося, от-от хто-небудь провалиться крізь підлогу і задавить утікачів.

Нарешті, коли Аліса відлежала собі всі боки і змучилася від того, що неймовірно хотілося спати, а заснути під грім музики і скрипіння каруселі було зовсім неможливо, веселощі підійшли до кінця. Мотор каруселі дедалі рідше заводився, рідше лунали голоси довкола. І десь опівночі все стихло.

Вони вилізли із схованки, і Rrrr довго розтирав сильними рученятами Алісині ноги. Ноги так зааніміли, що йти було неможливо. А потім стало ще гірше — ноги відходили, і здавалося, що тисячі голок устромилися в них.

— Ну, зможеш іти? — запитав Rrrr.

— Зможу, — відповіла Аліса.

Тепер, коли стільки довелось витерпіти, вона вже зрозуміла, що за всяку ціну вони повинні добратися до своїх. І вони добралися.

Вони знову перетнули темний ліс, вийшли на пустище і обминаючи ями й купи сміття, допленталися до нового району міста. Поки не лишилися позаду останні будинки, вони йшли поволі — Rrrr забігав уперед, дивився, чи нема кого, тільки потім Аліса йшла за ним. Була вже

майже друга ночі, коли вони вийшли до полотна залізниці. Рейки поблискували проти місяця.

Вони вийшли на стежку, що бігла вздовж полотна, і подалися геть від столиці. Аліса намагалася уявити собі, як мати космонавта Толо сварить її, розповідаючи синові, що Аліса втерлася до неї в довіру. Їй здавалося навіть, що вона чує голос старенької: "Я її ще й помідорами годувала. Знала би — нічого не дала б. І кошеня в неї було підозріле". Ужу під ранок їм пощастило вилізти на платформу товарного потяга, що пригальмував біля роз'їзду. З першими променями сонця, подряпані, змучені, ледь живі, без межно щасливі, вони піднялися на пагорок. Лишалось зробити тільки один крок — і машина часу забере їх назад, у табір археологів. Та Аліса раптом збагнула, що їй дуже важко зробити цей останній крок.

— Я боюся, — призналась вона маленькому археологові.

— Я теж боюся, — відповів він. — Я розумію.

— А раптом ми повернемося, а там усе по-старому? Раптом не вдалося?

— Ой, — мовив Рррр, — і не кажи!

Він знову загубив десь свого хвоста, тепер уже назавжди.

Вони помовчали трохи.

Потім Аліса нахилилася і взяла археолога на руки. І зробила останній крок.

Щось клацнуло. Легенький туман огорнув її, і здалося, що вона мчить кудись, падає... падає...

І ось вона стоїть у кабіні машини часу.

18

За склом височів Громозека. Поруч — Петров. Річард нахилився над пультом керування.

Аліса стояла в кабіні, не сміючи ворухнутись.

Двері не відчинялися.

Громозека підняв щупальце, показуючи, що вона забула натиснути на кнопку.

— Атож, кнопка, — сказала Аліса.

Вона натиснула на зелену кнопку. Двері відійшли вбік. Аліса випустила з рук археолога, і той упав на підлогу.

— Все гаразд, — мовив Громозека. — Можете стартувати.

— Єсть стартувати, — відгукнувся голос із динаміка.

Глухо заревли двигуни, пульт керування гойднувся, й Аліса відчула, як збільшувався вантаж — запрацювали гравітаційні установки.

— Ну що? — спитав нарешті Рррр.

Громозека простяг уперед свої довгі щупальця, підняв Алісу, і вона раптом побачила, що по його широченному зеленому обличчю течуть димучі сльози.

— Донечко моя, — сказав він. — Люба! Спасибі!

— Ну що? — спитала тоді Аліса.

— Усе г-гаразд, — відповів Петров. — Усе г-гаразд. Хоч це й неподобство.

— Переможців не судять, — нагадав Річард. — І ви, Михайле Петровичу, це знаєте.

— А я, — мовив Громозека, досі ще не випускаючи із щупальців Алісу, — я згоден тепер на будь-яку кару.

— Так вийшло? — наполягав Rrrr.

— Усе вийшло.

— А чому ми рухаємося?

— Ми летимо, — відповів Громозека. — Відлітаємо.

— Чому? — здивувалась Аліса.

Їй було так затишно в обіймах Громозеки, і вона зовсім не відчувала ніг.

— Бо як тільки ви з Rrrr пішли в минуле, я розбудив увесь табір, — пояснив Громозека.

— Щоб за нами гнатися?

— Аж ніяк. Я ж знав, що ти вночі спробуєш сама втекти в минуле. І ти знаєш моє до цього ставлення. Я не заважав тобі.

— Ти тоді не спав?

— Я ж велів тобі не забути светра.

— А я так старалася не шуміти! — сказала Аліса.

— Я зробив усе, що міг. Я пояснив тобі, як діє балончик із вакциною, примусив тебе зробити всі уколи. І попросив Рrrrr вирушити в минуле разом з тобою. Саму я тебе відправляти не хотів.

— Так ти, кошеня, — обернулася Аліса до свого супутника, — теж задалегідь знав, що я втечу?

— Знав, — відповів маленький археолог. — І, крім мене, не було кому тебе супроводжувати. Адже я найменшенький. І хвоста я заготував задалегідь. І я ж тобі став у пригоді?

— Авжеж. Знаєш, Громозеко, він звільнив, коли мене піймали.

— Так? Ну й чудово. Потім усе розкажеш. А ми дуже хвилювалися. Ми думали, що, коли тебе піймають, доведеться посилати в минуле рятувальну партію.

— А все ж чому ми на кораблі? — спитала Аліса.

— Бо як тільки ви пішли в минуле, я наказав про всяк випадок згортати табір і часовий центр. Ми ж не знали, що відбудеться тут за сто років. Раптом на місці наметів виросте нове місто? Або штучне море?

— От де вже була робітка! — сказав Річард. — Ми за шість годин згорнули весь табір, розібрали станцію і повантажили камеру часу на останній корабель. І стали чекати.

— І дочекалися? — спитала Аліса. — Можна, я погляну?

Громозека підніс її до ілюмінатора.

Корабель уже піднявся досить високо, і Колеїда займала половину неба. І все обличчя планети було залите плямами світла — це горіли вогні її міст і заводів.

— Все сталося в другій половині дня, — мовив Громозека. — Ми стояли біля ілюмінаторів і дивилися. Ми ж знали, о котрій прилітає космічний корабель. Ми стояли і лічили хвилини. Адже ми не дуже вірили, що тобі пощастить пробратися до корабля...

— І тут, — перебив його Річард, — ми побачили, як в одну мить поля зазеленіли.

— І високі будинки вирости на місці старого міста, — сказав Петров.

— І над нами пролетів птах, — додав Громозека.

— І ми зрозуміли, що Аліса вбила космічну чуму.

— А як же вас не помітили? — спитав Рррр.

— Наш корабель був схований у землю і вкритий зверху маскувальною сіткою. Нам поталанило — це поле було не забудоване. Зате тепер, коли ми злетіли, вони нас напевно помітили.

Цієї миті в динаміку пролунав голос:

— Говорить капітан корабля. Щойно з нами вийшли на зв'язок зовнішні супутники планети Колеїда. Нас запитують, що ми за корабель, куди летимо, чому не попередили про свій політ диспетчера.

— Відповідайте їм, що ми гримаємо курс до їхнього чергового супутника, — сказав Громозека. — Нехай чекають. Ми їм усе розпо вімо.

19

Коли Громозека з переодягнуною й помитою Алісою йшов кори дором чергового супутника планети Колеїда, Аліса попросила головного археолога:

— Коли ти будеш їм усе пояснювати, спитай, будь ласка, чи нема мені пам'ятника.

— Що? — здивувався Громозека.

— Чи нема нам із Rrrr пам'ятника, — повторила Аліса. — Адже ми їх урятували.

Громозека всміхнувся, але нічого не відповів.

Черговий диспетчер зустрів гостей на центральному пульті. Він виявився маленьким чоловічком, трохи вищим за Алісу, і був схожий на інженера Толо. Побачивши Громозеку, він здригнувся і відступив на крок, але відразу ж подолав переляк і спробував усміхнутися.

— Ми з планети Земля, — почав Громозека, привітавшись, — та з інших планет Галактичної співдружності, куди ви невдовзі, напевно, вступите. Даруйте, що ми побували на вашій планеті без дозволу — вже так вийшло.

— Я ніяк не можу збагнути, — сказав диспетчер, — як вам удалося сісти поряд із великим містом і ніхто вас не помітив.

— А ми не тільки сіли, — відповів Громозека, — ми навіть пробули у вас на планеті майже нівроку.

— Як так?

— Ми археологи. Ми з'ясували, чому загинула ваша планета.

— Але наша планета ніколи не гинула, — заперечив диспетчер. — Ви мене розігруєте?

— Аж ніяк, — мовив Громозека. — Скажіть, вам оця дівчинка не знайома? — Він показав на Алісу.

— Ні, звичайно, — відповів диспетчер.

— Дивно, — озвалась Аліса.

— Вона була вже у вас на планеті. Тільки давно.

— Коли?

— Сто років тому.

— Ви говорите загадками, — сказав диспетчер. — І якщо це жарти, то дуже дивні.

— Сто років тому, — уточнив Громозека, — повернувся ваш перший космічний корабель, чи не так?

— Так, — погодився диспетчер. — Ми святкували сторіччя цієї події торік.

— А не було ніякої пригоди в той момент, коли корабель опустився на Колеїду?

— Ні, — відповів диспетчер. — Все минуло нормально. Відтоді цей день ми відзначаємо як свято.

— І все-таки я наполягаю, що саме того дня і в той момент оця дівчинка, яку звати Алісою, була на космодромі й навіть урятувала вашу планету від загибелі.

— І мене навіть посадили у в'язницю, — втруtilась Аліса.

Диспетчер тяжко зітхнув, ніби втомився слухати божевільних гостей.

— Не вірять, — мовив Громозека. — Не вірять нам з тобою, Алісо. А скажіть, у вас нема на борту бібліотеки?

— Навіщо?

— Там може бути книжка з історії.

— Ну добре, — згодився диспетчер і знизав плечима. — Постривайте.

Він натиснув кнопку на пульті, панель на стіні відійшла, і там виявилися полиці з книжками.

Диспетчер дістав одну з них.

— Тут є опис прильоту перших космонавтів? — спитав Громозека.

— Одну хвилинку, — сказав диспетчер.

Він перегорнув книжку.

— Читайте, — попросив Громозека.

Заздалегідь смакуючи втіху, він навіть притупував щупальцями по гладенькій підлозі чергового супутника.

— "І ось показався корабель", — прочитав диспетчер.

— Далі, далі, — підганяв його Громозека, заглядаючи через плече маленькому чоловічкові. — Ось. — І він тицьнув нігтем у рядок. — "Свято прикрасив цікавий вчинок однієї з дівчат, — прочитав диспетчер. — Вона першою підбігла до корабля й оббризкала космонавтів парфумами. Ім'я її лишилось невідомим".

— І все? — спитала Аліса.

— І все.

— Це була я. Тільки ніякі то були не парфуми. А вакцина.

Але тут Громозека зрозумів, що терпіння диспетчера повністю вичерпалося, і сказав:

— Геть жарти. Розмова в нас попереду довга і серйозна. Я звертаюся до вас офіційно: корабель "Земля" просить дозволу Колеїди зробити посадку на зручному для вас космодромі. Більше я не говоритиму загадками і все з подробицями поясню представникам вашого уряду.

— Зачекайте трохи, — відповів диспетчер із полегшенням. — Зараз я дізнаюся, на якому з космодромів є вільні стоянки.

А коли Аліса з Громозекою йшли назад до свого корабля, Громозека легенько поплескав Алісу кігтем по плечу і сказав:

— Не журися. Може, тобі ще поставлять пам'ятник на цій планеті.

— Не потрібен мені їхній пам'ятник, — мовила Аліса. — Головне — що вони лишилися живі й здорові.

Вона помовчала і додала:

— Тільки кривдно, що в історії написано, ніби я поливала їх парфумами.

— В історії залишається тільки основне, — сказав Громозека. — А подробиці можуть і не зберегтися в пам'яті людей.

© БУЛИЧОВ Кир. Дівчинка з Землі: Фантастичні оповідання та повісті.
— К.: Веселка, 1987. — 252 с.

© ЛИТВИНЕНКО Є. П., переклад з російської, 1987.